

YMPÄRISTÖVASTUULLISTEN KÄYTÄNTÖJEN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

Katsaus ympäristöeettisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen
kirkon työntekijöiden työelämässä Helsingissä

Anni Becker

Opinnäytetyö, syksy 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonia, kristillinen kasvatus ja
nuorisotyö

Sosionomi (ylempi AMK)

TIIVISTELMÄ

Becker, Anni. Ympäristövastuullisten käytäntöjen haasteet ja mahdollisuudet. Katsaus ympäristöeettisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen kirkon työntekijöiden työelämässä Helsingissä

Diak Etelä, Järvenpää, syksy 2013, 82 s, 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonia, kristillinen kasvatusta ja nuorisotyö, sosionomi (YAMK).

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Helsingin seurakuntien yhteisen seurakuntatyön sekä paikallisseurakuntien työntekijöiden ympäristöeettistä asennoitumista ja ympäristövastuullista käyttäytymistä. Tutkimuksen kohteina olivat ympäristöeettiset asenteet ja käytännön ympäristöteot sekä ympäristövastuullisen arjen rakentumisen esteet ja mahdollisuudet vastaajien työelämässä.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää onko kirkon työntekijöiden keskuudessa havaittavissa kuilu ympäristöeettisen asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä. Lisäksi tutkimus kartoitti ympäristövastuullisen toiminnan rakentumista ja sen mukaista käyttäytymistä estäviä tekijöitä tutkittavien työelämässä.

Asennoitumista ja käyttäytymistä tutkittiin tekemällä kysely, jonka informantteina olivat Helsingin alueen seurakuntien sekä seurakuntayhtymän työntekijät (n=122). Aineistoa analysoitiin sekä määrällisin että laadullisin menetelmin.

Tulosten perusteella ympäristövastuullisuuteen suhtauduttiin myönteisesti. Tärkeimpinä pidetyt ympäristövastuullisuuden osa-alueet olivat jätteiden kierrätys ja lajittelu. Myönteinen ympäristöeettinen asennoituminen oli yleistä, mutta myönteisestä asennoitumisesta ei välttämättä seurannut ympäristövastuullista käyttäytymistä. Kuilu asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä oli havaittavissa aineiston kaikissa osioissa. Suurimmat kuilut asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä olivat uusiutuvien energianlähteiden, luomutuotannon sekä lähiruuan suosimisessa. Ympäristövastuullisen käyttäytymisen esteistä merkittävimmät olivat vaikutusmahdollisuuksien puuttuminen, korkeat kustannukset sekä tiedon puute.

Ympäristövastuullinen käyttäytyminen on vastuun kantamista elinympäristöstämme. Muuttamalla työympäristön toimintakulttuuria sekä ympäristöeettisyyteen kannustamalla ja siitä palkitsemalla voisi vastaajien mielestä vaikuttaa ympäristövastuullisten käytäntöjen parempaan toteutumiseen työelämässä. Sellaiset ohjauskeinot, joiden avulla ympäristövastuulliset valinnat helpottuisivat työelämässä, voisivat luoda ympäristövastuullisille käytännöille paremmat toteutumismahdollisuudet. Koska merkittävät toteutumisesteet liittyivät vaikutusmahdollisuuksien puuttumiseen ja korkeisiin kustannuksiin on vastuu myös resursseja jakavilla sekä toimintakäytäntöjä luovilla tahoilla. Ohjauskeinojen käyttöä puoltaa myös se, että myönteisestä asennoitumisesta ei aina seuraa asenteen mukaista käyttäytymistä.

Asiasanat: Ympäristövastuullisuus, ympäristöasenteet, käyttäytymisen muutos.

ABSTRACT

Becker, Anni. Responsible environmental behaviour and its promotion. A survey of environmental attitudes and behaviour amongst church personnel in Helsinki. 82 p., 1 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn 2013. Diaconia University of Applied Sciences. Degree programme in Social Services. Diaconia, Christian Education and Youth Work. Degree: Master of Social Services.

The thesis is a survey of environmental attitudes and behaviour amongst church employees in Helsinki. The objective of the study was to determine if there is a gap between the value placed on ecological sustainability and responsible environmental behaviour in the church employees' working life. Another aim was to find out the most significant obstacles to responsible environmental behaviour.

The data was collected amongst church personnel in Helsinki (n=122) using the semantic differential technique. The data was analysed by using both quantitative and qualitative methods.

The results showed that the attitudes towards ecological sustainability were positive. Even though the attitudes were positive, the positive attitudes did not lead to responsible environmental behaviour. The results showed that the gap between the attitude and the behaviour appeared in every section of the whole collected data. The most significant gap between attitudes and the actual behaviour was in the use of renewable energy resources. The use of organic products and local food were also highly valued but not actualized.

The most significant obstacles to responsible environmental behaviour according to the study were lack of means to govern the issues in question, high costs and lack of knowledge. According to the study church personnel suggest that certain means could be conducive to enhance responsible environmental behaviour in their working life. They found that environment related competitions and rewards as well as organising events with an environmental theme could be motivating. The respondents also felt that they didn't have enough resources to be as responsible in their behaviour as they would like to be. The responsibility of policy makers is therefore essential because according to the respondents, high costs and lack of means to govern creates a barrier to environmentally responsible behaviour in their working life.

Keywords: responsible environmental behaviour, environmental attitudes, behaviour change.

Sisällys

1	JOHDANTO	5
2	YMPÄRISTÖAJATTELUN LÄHTÖKOHTIA	7
2.1	Ekologinen kestävyys	7
2.2	Ympäristöetiikka, ympäristövastuullisuus ja ympäristökasvatus	8
3	EKOTEOLOGIAA JA SUOMEN KIRKON YMPÄRISTÖTYÖTÄ	12
3.1	Kristillinen ekoteologia	12
3.1.1	Kristillisen ekoteologian historiaa ja nykypäivää	13
3.1.2	Kristityn suhde luomakuntaan eettisenä, dogmaattisena ja hengellisenä kysymyksenä	15
3.1.3	Ekoteologia Suomessa	18
3.2	Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ympäristöeettisiä kannanottoja ja ympäristötyötä	19
3.2.1	Ympäristödiplomi	20
3.2.2	Kirkon ilmasto-ohjelma	22
3.2.3	Meidän kirkko – kirkon yhteinen strategia 2015	23
3.2.4	Kirkko 2020 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko	23
4	TUTKIMUKSEN KOHDE, VIITEKEHYS JA MENETELMÄT	25
4.1	Tutkimuksen kohde ja tutkimuskysymykset	25
4.2	Tutkimuksen viitekehys	26
4.2.1	Asennoitumisen ja käyttäytymisen välinen kuilu	26
4.2.2	Käyttäytymisen rakentuminen	27
4.3	Käytetty mittari	30
4.4	Tutkimusprosessin kuvaus ja luotettavuustarkastelu	33
4.5	Tutkimuksen analyysimenetelmät	36
5	EMPIIRISEN OSAN TULOKSET	39
5.1	Arviointien tulokset	39
5.1.1	Tärkeimmiksi arvioidut ympäristövastuullisuutta edistävät asiat	43
5.1.2	Vähiten tärkeiksi arvioidut ympäristövastuullisuutta edistävät asiat	45
5.2	Asennoitumisen ja käyttäytymisen välisten erojen jäsentyminen	47
5.3	Ympäristövastuullisuuden esteitä ja mahdollisuuksia	50
5.3.1	Sisäiset esteet	51
5.3.2	Ulkoiset esteet	52
5.3.3	Ympäristövastuullisuuden esteet kysymyksissä, joissa tärkeyden ja toteutumisen ristiriita oli suurin	53
5.4	Ympäristövastuullisuuden edistämisen keinoja	55
5.5	Tietoisuus kirkon ympäristödiplomista	58
5.6	Tulosten tarkastelua aikaisemman tutkimuksen valossa	59
6	TULOSTEN YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	60
6.1	Ympäristöeettiset asenteet ja käyttäytyminen sekä ympäristövastuullisuuden esteet	60
6.2	Ympäristövastuullisen elämäntavan muodostuminen	63
6.3	Kristinuskon rooli ympäristönsuojelussa	65
	LÄHTEET	67
	LIITTEET	71

1 JOHDANTO

Kirkon piirissä on viime vuosien aikana tapahtunut huomattavasti kehitystä ympäristöasioissa. Kirkkohallitus on julkaissut kirkon ilmasto-ohjelman Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus (2008) ja käytössä on vuodesta 2001 ollut ympäristödiplomijärjestelmä, eli vapaaehtoisia ympäristösertifikaatteja myönnetään ympäristövastuuta kantaville seurakunnille. Kahden vuoden välein järjestetään Kirkon ympäristöpäivät ja vuosittain seurakuntien ympäristövastaavien neuvottelupäivät. Hiippakunnat ovat perustaneet ympäristötyöryhmiä, samoin suuret seurakuntayhtymät. Kaikissa hiippakunnissa on tehty jotain, mutta työn laajuus on riippunut vastuuhenkilöiden motivaatiosta. (Pihkala 2013, 14.)

Arkkipiispa Kari Mäkinen kirjoitti vuoden 2012 Ympäristödiplomien käsikirjan esipuheessa, että kirkon arvoja ovat pyhän kunnioittaminen, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja totuudellisuus. Hänen mukaansa vastuullisuuteen ja pyhän kunnioittamiseen kuuluu, että huolehdimme lähimmäisistämme, varjelemme luomakuntaa, käytämme kaikkia luonnonvaroja vastuullisesti ja tavoittelemme kohtuullisuutta elämäntavoissa. Ympäristötyö ja vastuun kantaminen luomakunnasta nousevat siis suoraan kirkon uskon perusteista. Kantaessaan vastuuta ympäristökysymyksissä kirkko toteuttaa ominta tehtäväänsä. (Kirkon ympäristödiplomien käsikirja 2012, 8.)

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Helsingin seurakuntayhtymän ja Helsingin alueen seurakuntien työntekijöiden ympäristöeettistä asennoitumista ja ympäristövastuullista käyttäytymistä. Tutkimuksen kohteena ovat ympäristöeettiset asenteet ja käytännön ympäristöteot sekä ympäristövastuullisen arjen rakentumisen esteet tutkimuksen informanttijoukon työelämässä. Tutkimus selvittää onko kirkon työntekijöiden keskuudessa havaittavissa kuilu ympäristöeettisen asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä. Myönteinen suhtautuminen johonkin asiaan tai aikomus toimia tietyn asian edistämiseksi ei ole tae siitä, että käyttäytyminen on asennoitumisen mukaista. Tällöin myönteisen suhtautumisen ja konkreettisen käyttäy-

tymisen välillä on kuilu, joka on inhimillinen ja tyypillinen kaikille ihmisille. Ihmisten ympäristöasenteet perustuvat yleensä hyvinvointia ja kollektiivista etua koskevaan informaatioon kun taas käyttäytymisvaihtoehtoja pohdittaessa yksilölliset tekijät asetuvat etusijalle. (Salonen 2010, 145.) Tässä tutkimuksessa kartoitetaan myös asioita, jotka estävät ympäristövastuullisen toiminnan rakentumista ja sen mukaista käyttäytymistä tutkittavien työelämässä. Jos estävät tekijät ovat tiedossa, niihin vaikuttaminen on kirkon piirissä helpommin suunniteltavissa ja toteutettavissa.

Tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa yleistettävissä olevaa tutkimustulosta, vaan varsinaisena tavoitteena on tutkittavaan ilmiöön liittyvän tiedon ja ymmärryksen lisääminen. Tutkimuksen tulosten suhteen oleellista on, että jos pahimmat kuilut paikallistetaan ja käyttäytymisen esteet tunnistetaan, ollaan tiedostamisen tiellä joka on tärkeä käyttäytymisen muutoksen lähtökohta.

Aluksi tässä opinnäytetyössä esitellään luvussa 2 muutamia aiheen kannalta keskeisiä ympäristökäsitteitä. Sen jälkeen luodaan katsaus ekoteologiaan ja kuvataan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ympäristöaiheisia kannanottoja ja tällä hetkellä kirkossa tehtävää ympäristötyötä luvussa 3. Luvussa 4 kuvataan tutkimuksen teoreettinen viitekehys, tutkimuksen kohde sekä tutkimusmenetelmät. Neljännessä luvussa arvioidaan myös tutkimusmenetelmien sopivuutta ja luotettavuutta, tutkimuksen eettisiä ulottuvuuksia ja tuloksiin vaikuttaneita tekijöitä, jotta näitä asioita voidaan arvioida tuloksia luettaessa. Sen jälkeen raportoidaan tutkimuksen tulokset luvussa 5. Lopuksi luvussa 6 esitetään tutkimuksen tulosten yhteenveto ja johtopäätökset sekä ajatuksia ympäristövastuullisen arjen muodostumisesta ja ympäristövastuullisten käytäntöjen toteutumismahdollisuuksista tutkimustulosten valossa. Luvussa 6 pohditaan myös kristinuskon ja ympäristönsuojelun suhdetta.

2 YMPÄRISTÖAJATTELUN LÄHTÖKOHTIA

Havainnot ilman käsitteitä ovat sokeita, käsitteet ilman havaintoja ovat tyhjiä.

Immanuel Kant

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön kannalta oleellisia ympäristökäsitteitä. Opinnäytetyön keskeisenä lähtökohtana on yhteisen elinympäristömme itseisarvo. Ekologinen kestävyysajattelu pyrkii tämän elinympäristömme monimuotoisuuden ylläpitämiseen. Myös ympäristöetiikka on työssä keskeisessä asemassa, sillä tutkimuksessa mitataan tutkittavien ympäristöön liittyviä eettisiä asenteita ja moraalisia tekoja. Tutkimuksen varsinaisena kohteena voidaan ajatella olevan ympäristövastuullisuuden kolme tasoa; yksilön suhtautuminen ympäristöön, henkilökohtainen ymmärrys ja valmius toimia ympäristön puolesta sekä yksilön halu vaikuttaa ja kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa ympäristön hyvinvointiin. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää ympäristökasvatuksessa luomalla yksilöille ja yhteisöille uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja.

2.1 Ekologinen kestävyys

Suomen vuonna 2000 hyväksytyn perustuslain pykälän 20 mukaan vastuu luonnosta kuuluu jokaiselle kansalaiselle. Julkisen vallan velvollisuutena on toimia niin, että kansalaisten oikeus terveelliseen ympäristöön toteutuu ja että heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Yksilötasolla ekologinen kestävyys konkretisoituu erityisesti ravintoon, asumiseen ja liikkumiseen liittyvien tapojen, tottumusten ja arvostusten tarkasteluun. Ne ovat välillisesti yhteydessä luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen, maa-alueiden säilymiseen asumiskelpoisina sekä ekosysteemien elinvoimaisuuteen. Menetykset eläin- ja kasvilajien määrissä, ilmaston vakaudessa sekä ekosysteemien häiriöt ovat merkkejä ekologisesti kestävämmästä kehityksestä. (Salonen 2010, 78.) Useimpien ympäristöongelmien taust-

talla on ihmisten kestämatön kulutuskäyttäytyminen. Ihmiskunnan kohtuuttomat pyrkimykset ovat liikaa luonnon ekologiselle järjestelmälle. (Nieminen 2010, 54.) Ytimeltään kestävyysidea on, että kestävä on sellainen kehitys, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa (Yhteinen tulevaisuutemme 1988, 26).

Ihminen on osa ekosysteemejä ja täysin riippuvainen luonnosta esimerkiksi hapen, veden ja ravinnon suhteen. Riippuvuuden tunnustaminen ja luonnon kestävästä hyväksikäytöstä luopuminen luo mahdollisuuksia monimuotoisen elämän ja luonnon kauneuden säilymiselle. Vastuu luonnon ja ihmisen välisen harmonian säilymisestä koskee jokaista ihmistä, sillä ihmisen ylivoimainen valta suhteessa ei-inhimilliseen todellisuuteen tuo mukanaan myös vastuun siitä. Vastuun tulisi kattaa sekä ekosysteemien suojeleminen että jo vaurioituneiden ekosysteemien ennalleen saattaminen. Jokainen ihminen on vastuussa esimerkiksi ilman, veden ja maaperän säilymisestä puhtaana ja elinvoimaisena tuleville sukupolville. Suhde luontoon tarjoaa ihmiselle syvän kokemuksen, jonka kautta hänen on mahdollista hahmottaa itsensä osaksi suurta kokonaisuutta. Hyvinvointia vaarantavista tuotannon ja kulutuksen tavoista luopuminen on oleellista jotta se luonnon antama rikkaus, josta meidän sukupolvemme nauttii, jää myös tuleville sukupolville nautittavaksi. Loppujen lopuksi ne inhimilliset toimintatavat, jotka palvelevat luonnon etua palvelevat pitkällä tähtäimellä myös ihmisen etua. (Salonen 2010, 59.)

2.2 Ympäristöetiikka, ympäristövastuullisuus ja ympäristökasvatus

Etiikka on filosofian osa-alue, joka tutkii inhimillisten käsitysten, arvostusten ja toiminnan muodostamaa kokonaisuutta moraalisisesta näkökulmasta. Ympäristöetiikka on etiikan soveltamista elämän fyysisiin ja biologisiin edellytyksiin sekä inhimilliseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviin käsityksiin, arvostuksiin ja toimintaan. Käytännössä ympäristöetiikan tutkimusalue painottuu aiheisiin kuten ympäristön ja ilmaston muuttaminen, luonnonvarojen käyttö, biodiversiteetin suojeleminen, aluesuunnittelu sekä

muihin elämänmuotoihin asennoituminen ja niiden kohtelevminen. (Oksanen 2012, 9, 20-21.)

Ympäristöetiikka on myös ympäristömoraalin järjestelmällistä ja kriittistä tutkimusta, joka arvioi tosiasiallisten luontoon liittyvien tapojen ja käsitysten hyväksyttävyyttä. Tällöin ympäristöetiikalla tarkoitetaan ihmisen ja luonnon välisen suhteen tutkimusta, johon liittyy huoli ympäristön tilasta sekä ei-inhimillisten eliöiden kohtelusta, ja jossa pyritään järjestelmällisesti esittämään minkälainen toiminta parhaiten vähentää tätä huolta. Käytännössä kysymys ympäristöetiikan muodostumisen edellytyksistä liittyy kysymykseen ympäristöhuolen muodostumisen edellytyksistä. Keskeisiä asioita ovat ympäristöön liittyvät asenteet, arvostukset ja uskomukset. (Oksanen 2012, 9, 20-21.) Tässä opinnäytetyössä ympäristöetiikalla tarkoitetaan juuri ympäristöön liittyviä asenteita ja arvostusta.

Ympäristöllisesti kestävämpään elämäntapaan siirtyminen on modernissa etiikassa helpointa perustella vetoamalla oikeudenmukaisuuteen. Luonnonoloista sekä taloudellisista ja poliittisista rakenteista johtuen ympäristöhaitat kasaantuvat yleensä alueille ja ihmisille, jotka eivät ole suurimmassa vastuussa niiden aiheutumisesta. Lisäksi eettisessä keskustelussa tulisi ottaa huomioon myös ne ihmiskunnan jäsenet, joiden elinajana edellisten sukupolvien luontosuhteen seuraukset toteutuvat. (Nurmi 2010, 69.) Eettisestä näkökulmasta vastuu luonnosta on siis sekä paikallista että ajallista.

Ympäristövastuullisuudella tarkoitetaan yksilön tai yhteisön pyrkimistä toimimaan ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, oman osaamisen ja toimintaympäristön tarjoamien mahdollisuuksien mukaan. Tähän ei riitä pelkkä tieto ympäristöasioista, vaan tarvitaan myös asenteisiin, taitoihin ja ympäröivän yhteiskunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin liittyviä tekijöitä. (Aarnio-Linnanvuori 2010, 12-13.)

Ympäristövastuullisen elämäntavan katsotaan muodostuvan kolmen toisiinsa kytkeytyvän muuttujakategorian vaikutuksessa. Lähtötason muuttujista merkittävin on ympäristöherkkyys, eli empaattinen suhtautuminen ympäristöön. (Cantell & Koskinen 2004, 62.) Muita lähtötason muuttujia ovat esimerkiksi tiedot ekologiasta ja kyky aistia ja

havainnoida omaa ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia. Toinen taso muodostuu niin sanotuista henkilökohtaisen merkityksen muuttujista. Henkilökohtaisen merkityksen muuttajat tekevät ympäristöasioista henkilökohtaisesti tärkeitä, ja siksi ne ovat välttämättömiä ympäristövastuullisen käyttäytymisen synnyssä. Niistä kertovat syvällinen ymmärrys ympäristöasioista sekä henkilökohtainen sijoitus ympäristöasioihin. Sijoituksella tarkoitetaan sitä, että ihminen on valmis näkemään vaivaa ja tai käyttämään aikaa tai rahaa toimiakseen ympäristövastuullisesti. Kolmas taso on voimaantumisen (empowerment) taso. Voimaantumisen kokemus on oleellista vastuullisen käyttäytymisen synnyssä. Se on prosessi, jonka kautta yksilön halu toimia kasvaa. Voimaantunut ihminen kokee roolinsa yhteisössä merkityksellisenä ja hän luottaa omiin kykyihinsä vaikuttaa. Voimaantumisen edellytyksiä ympäristövastuullisuuteen liittyen ovat vastuulliseen toimintaan tarvittavat tiedot ja taidot, luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin sekä halu toimia ympäristön puolesta. (Aarnio-Linnanvuori 2010, 12-13; Hungerford & Volk 1990, 260-261; Cantell & Koskinen 2004, 62.) Voimaantuminen on saanut rinnalleen myös termin valtautuminen, joka tarkoittaa prosessia jossa yksilö kokee saavansa valtaa ja mahdollisuuksia toimia omassa yhteisössään. Voimaantuminen on siis yksilön oma kokemus kyvystä vaikuttaa ja valtautumisen myötä vaikuttamisen mahdollisuus aktualisoituu. (Aarnio-Linnanvuori 2010, 12-13.)

Ympäristökasvatus määritellään yleensä kasvatukseksi, joka tukee ympäristövastuullisten toimintatapojen omaksumista. On tärkeä huomata, että ympäristökasvatuksen tavoitteet ovat varsin laajat ja kohderyhmä kattaa kaikki ihmiset. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on kasvattaa ihmisiä selvään tietoisuuteen ja huoleen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ekologisten tekijöiden riippuvuudesta toisiinsa, mahdollistaa jokaiselle ihmiselle sellaisten tietojen, arvojen, asenteiden, sitoutumisen ja taitojen saaminen, joita tarvitaan ympäristön suojeluun ja parantamiseen sekä luoda yksilöille, ryhmille ja koko yhteiskunnalle uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja. (Aarnio-Linnanvuori 2010, 10-11.)

Kasvatus perustuu välittämiseen. Välittämisen pohjana on rakkaus. Me siis kasvatamme, koska välitämme - koska rakastamme. Ympäristökasvatus perustuu luonnon rakastamiseen ja ihmisen rakastamiseen sen osana. Ympäristökasvatus on välittämistä myös

siinä mielessä, että siinä välitetään maailmankuvaa, elämäkatsomusta. Ja nimenomaan välittämisen elämäkatsomusta. (Pihkala 2010, 7.)

3 EKOTEOLOGIAA JA SUOMEN KIRKON YMPÄRISTÖTYÖTÄ

Herra Jumala asetti ihmisen Eedenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä.

1. Moos. 2:15

Tässä luvussa luodaan katsaus ekologisen ja teologisen ajattelun suhteeseen esittelemällä lyhyesti kristillistä ekoteologiaa. Tutkimuksen aineisto on kerätty kirkon työntekijöiden keskuudessa ja tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa, joka voisi vahvistaa kirkon piirissä tehtävää kristillistä ympäristökasvatustyötä. Koska tutkimuksen informantit sekä tutkimuksen tulokset ovat sidoksissa kirkon työhön, on paikallaan esitellä ekoteologiaa, sillä se luo käsityksen ympäristövastuullisuuden merkityksestä ja sen perusteista kristillisessä viitekehyksessä.

Tässä luvussa esitellään myös sitä työtä, mitä kirkossa tällä hetkellä tehdään ympäristöasioiden parissa, sillä se luo käsityksen tutkittavien työelämässä vallitsevista ympäristöön liittyvistä käytännöistä sekä kirkon virallisesta linjasta ympäristöasioissa tällä hetkellä.

3.1 Kristillinen ekoteologia

Raamattu alkaa Ensimmäisen Mooseksen kirjan kertomuksella maailman luomisesta. Luomistyönsä kuudentena päivänä Jumala loi ihmisen ja moninaisen määrän erilaisia eläimiä. Luomismyytissä ihmiselle annetaan tehtäväksi hallita meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu. Lisäksi ihminen saa tehtäväkseen maan viljelemisen ja varjelemisen. Kristinuskon historiassa on eri aikoina korostettu erilaisia asioita ihmisen suhteessa muuhun luontoon. Toisi-

naan on korostettu hallitsemista, toisinaan viljelemistä tai ihmisen luomiskumppanuutta muiden eläinten kanssa. Ekoteologia pohtii tätä ihmisen paikkaa luomakunnassa. (Sipiläinen 2007, 101.)

3.1.1 Kristillisen ekoteologian historiaa ja nykypäivää

Vuonna 1967 amerikkalainen aatehistorioitsija Lynn White Jr. kirjoitti Science-aikakausilehteen artikkelin ”Ekologisen kriisin historialliset juuret”, jossa kohdisti kritiikkinsä kärjen erityisesti vanhan testamentin luomiskertomuksista nousevaan ajatukseen ihmisen vallasta luomakunnan suhteen. Whiten mukaan kristinuskon historiakäsitys on päämäärähakuinen ja luomiskertomuksessa ihminen asetetaan laadullisesti muun luonnon yläpuolelle ja hänelle annetaan oikeus käyttää luontoa omiin tarkoituksiinsa. White piti kristinuskon länsieurooppalaista muotoa ihmiskeskeisimpänä uskontona, minkä maailma on koskaan tuntenut. (Veikkola 2007, 21–40; Sipiläinen 2007, 101.) White väitti että teknologiakeskeinen lähestymistapa luontoon perustuu kristillisyydelle, sillä kristinuskon mukaan on Jumalan tahdon mukaista että ihminen käyttää luontoa omien päämääriensä hyväksi. White korosti myös, että kristinuskoko desakralisoi luonnon, eli poisti siitä pyhyiden, ja näin myös rajoitukset sen hyväksikäytöltä. (Oksanen 2012, 142.)

White lievensi esittämiään ajatuksia myöhemmin julkaisemassaan artikkelissa, mutta hänen alkuperäiset ajatuksensa vaikuttavat vielä nykypäivänäkin. Whiten alkuperäisestä artikkelista muodostui lähtökohta keskustelulle ympäristökriisin katsomuksellisista juurista. Whiten ajatuksia on kritisoitu yksipuolisina, ja ympäristökriisille on etsitty muitakin historiallisia taustatekijöitä. Whiten kirjoitus sai kuitenkin aikaan sen, että Raamatun ja kristillisen uskon perinteitä alettiin tarkastella ja tutkia ekologisista näkökohdista käsin. Tästä tutkimuksen suunnasta käytetään nykyisin nimitystä ekoteologia. (Veikkola 2007, 21–40.) Useimmat teologit myöntävät että Whiten ja useiden luonnontieteilijöiden teologiaa koskenut kritiikki on sikäli ollut kohdallaan, että esimerkiksi 1800-luvun teologian voidaan katsoa olevan hyvin epäekologista. Luomiskertomuksen

tulkintatavat tukivat käsitystä siitä, että ihminen on luonnosta erillinen, luonnon yläpuolinen hallitsija ja että ihmisellä on oikeus hyödyntää luontoa. (Veikkola 2007, 21–40.) Whiten kirjoituksen tavoitteena ei kuitenkaan ollut esittää oikeaa Raamatun tulkintatapaa, vaan tarkastella Raamatun tulkintahistoriaa ja sitä, miten Raamattu eri tulkintojensa kautta vaikutti laajojen ihmisryhmien luontoa koskeviin asenteisiin ja käyttäytymiseen. Whiten tarkoituksena ei ole hylätä kristinuskoa, vaikka hän toikin sen historian epäkohtia näkyviin. Whiten kirjoitus tarjoaakin yhden selityksen ympäristöongelman synnystä – ympäristöongelmat syntyvät ihmisten uskomuksista ja asenteista. Näin ajatellen voidaan sanoa, että myös ratkaisu ekologiseen kriisiin voi löytyä uskomusten ja asenteiden muuttuessa. (Oksanen 2012, 142-145.)

Nykyajan kristillisessä ekoteologiassa voidaan pitää lähtökohtana Jumalaa, joka on hyvä ja kaikkivaltias, kaiken olevaisen Luoja. Jumalan luomistyön tuloksena myös luomakunta on hyvä. Kärsimys ja pahuus tulivat luomakuntaan ihmisen toiminnan ja valintojen seurauksena. Ympäristökriisejä voidaan pitää merkkeinä siitä että ihminen on ymmärtänyt paikkansa ja tehtävänsä väärin, ja unohtanut vastuunsa luomakunnasta. (Ilmasto-ohjelma 2008, 22–23.) Uudemman ekoteologian katsotaan olevan myös panenteististä, eli ajatellaan että Jumala on kaikessa. On tärkeää huomata että vaikka Jumala on kaikessa, tai kaikki on Jumalassa, se ei merkitse sitä että kaikki olisi Jumalaa. (Sipiläinen 2007, 104.) Myös Luther korosti sitä, että Jumala on läsnä kaikessa. Jumalan läsnäolo luomakunnassa merkitsee, että luomakunta on itsessään pyhä, ja sitä ei voi kohdella riistäen. Jumala on läsnä kaikkialla antaen ja ylläpitäen elämää, mutta erityisellä, pelastavalla tavalla Jumala on läsnä uskossa, sanassa ja sakramenteissa. (Ilmasto-ohjelma 2008, 34.) Prosessiteologian edustajat korostavat sitä että Jumala on läsnä sekä luonnossa että historiassa. Luonnolla on oma itseisarvonsa – se ei arvotu pelkäämään ihmisen historiasta käsin. Prosessiteologian edustajien mielestä kristillisen uskon tulkintoja tulisi viedä siihen suuntaan, että ne sopivat yksiin ekologisen todellisuuden kanssa. Luonnon omaa arvoa ja ihmisen yhteyttä luomakunnan kanssa tuli korostaa. (Veikkola 2007, 21–40.) Prosessiteologiassa jumalakuva määrittyy siis todellisuuden luonteen ymmärtämisen kautta ja teologian tulisi vapauttaa luomisusko ihmiskeskeytydestä ja ihmisen ja luonnon dualismista. Luontoa ei tulisi tulkita osaksi ihmisen historiaa eikä ihmistä osaksi luonnonhistoriaa. Prosessiajattelun ovat ottaneet lähtökoh-

dakseen varsinkin vapautuksen teologiasta vaikutteita saaneet teologit. Vapautuksen teologiassa Jumalan nähdään olevan läsnä ennen kaikkea köyhien ja voimattomien kärsimyksessä ja taistelussa. Tällöin kristillinen elämä merkitsee solidaarisuutta sorron ja epäoikeudenmukaisuuden uhreja kohtaan. Ekoteologian voidaan ajatella olevan luonteeltaan vapautuksen teologiaa. Erityisesti feministinen vapautuksen teologia on tuonut sortoa ja epäoikeudenmukaisuutta koskeviin pohdintoihin naisnäkökulman lisäksi myös ekologisen näkökulman. Ekofeminismi haluaa purkaa patriarkaalisen yhteiskunnan dualismeja, kuten mies – nainen, ruumis – mieli sekä ihminen – luonto. Ekofeministinen teologia katsoo, että tämän lisäksi myös dualismi inhimillinen – jumalallinen tarvitsee uudenlaista tulkintaa, koska myös miehen ja naisen dualismi nojaa siihen ja mielikuvat Jumalasta pitävät edelleen yllä patriarkaalisia dualismeja. Prosessiteologia sopii hyvin ekologisen teologian perustaksi, koska se korostaa kaikkien olioiden itseisarvoa sekä niiden keskinäistä vuorovaikutusta ja riippuvuutta. (Veikkola 2007, 33-35.)

Ekoteologinen ajattelu ja kysymyksenasettelu on tänä päivänä maailmalaajuisestikin vilkasta, mutta sen käytännön vaikutukset kirkkojen julistukseen ja opetukseen tuntuvat olevan vähäiset. Tämän arvellaan johtuvan siitä että käytännössä seurakuntien julistus, opetus ja sielunhoito keskittyvät pitkälti ihmisen sisäisen uskonelämän hoitamiseen, eikä ekologiselle teologialle jää tilaa. Pelastusta ei ymmärretä koko ihmis- ja luomakunnan pelastumisena ja eheytymisenä, vaan sitä käsitellään usein pelkästään henkilökohtaisella tasolla. (Veikkola 2007, 40.)

3.1.2 Kristityn suhde luomakuntaan eettisenä, dogmaattisena ja hengellisenä kysymyksenä

Ympäristöasioita voidaan lähestyä kristinuskon ja kristityn näkökulmasta eettisenä, dogmaattisena sekä hengellisenä kysymyksenä. Kristinuskon mukaan ihminen on Jumalan kuva ja asetettu vastuuseen luomakunnasta. Tästä lähes kaikki kristityt lienevät

yhtä mieltä. Mieli-pide-eroja syntyy, kun pohditaan tämän tehtävän tarkempaa sisältöä. (Pihkala 2010, 7.)

Eettisestä näkökulmasta kristityn ympäristövastuullisuuden lähtökohtana voidaan pitää kultaista sääntöä, joka tiivistää luterilaisen etiikan; tehkää toiselle se minkä tahoisitte itsellenne tehtävän. Jumalan luoma ihminen on kykenevä ymmärtämään kultaisten säännön sydämessään. Haasteena on että kultaisten säännön ulottuminen saataisiin levitettyä myös luomakuntaan, niin että oppisimme kysymään mikä on hyvää luonnolle. (Sipiläinen 2007, 110.) Luomiskertomustenkin pohjalta nousevassa Raamatun etiikassa on kyse siitä, että ihminen on vastuussa teoistaan ja tekemättä jättämisistään Jumalalle. Ihmisestä tulee heijastua kuva luomakuntaa rakastavasta Jumalasta. (Ilmasto-ohjelma 2008, 22–26.)

Raamatun luomiskertomusten mukaan kaikki elämä on saanut alkunsa Jumalan tahdosta. Jumala on osoittanut kaikelle olevaiselle oman paikkansa ja tehtävänsä. Ihminen on sidottu luonnonympäristöön ja maahan, joka on luotu häntä ennen. Ihmisellä on erityinen suhde eläimiin, jotka luotiin ihmistä ennen ja kumppaneiksi myös ihmisille. Kaiken olevaisen luojana Jumala suojelee ihmistä ja koko luomakuntaa, mutta osoittaa ihmiselle oman paikkansa ja tehtävänsä luomakunnan viljelijänä ja varjelijana. Ihminen luodaan Jumalan kuvaksi, ja tämä antaa ihmiselle aivan erityisen aseman muun luodun joukossa. Koska ihmiselle annetaan viljelyn lisäksi myös erityinen tehtävä varjella luomakuntaa, se tarkoittaa erityistä vastuullisuutta Jumalan edessä. (Ilmasto-ohjelma 2008, 22–26.) Kanadalainen teologi Douglas Hall tulkitsee Raamatun luomiskertomuksia niin että ihmisen hallintavalta suhteessa luomakuntaan ei ole rajaton, vaan toimimista ikään kuin taloudenhoitajana Jumalan omassa luomakunnassa. Taloudenhoitajan tehtävä on ennen kaikkea vastuullinen, eikä niinkään etuoikeutettu. (Sipiläinen 2007, 102.) Kirkon ekologisen vision lähtökohdiksi voidaankin asettaa luominen ja lain antaminen. Koska Jumala maailman Luojana omistaa kaiken, ei ihminen omista mitään. Maailma on Jumalan maailma. Maailma on myös konkreettinen näyte Jumalasta, jota emme näe – luonnossa näkymätön tulee meille näkyväksi. Luonto voidaan näin ymmärtää osaksi Jumalan yleistä ilmoitusta, jonka jokainen ihminen voi nähdä ja kokea. (Nissilä 2007, 80-81.) Jumalan kuvan kaltaiseksi luotunakin ihminen on osa luomakun-

taa. Ihmiselle annettu erityisasema korostaa ennen kaikkea hänen vastuutaan luomakunnasta, ei valta-asemaa. (Salmi 2007, 47.)

Kristittyjen uskontunnustuksen lähtökohtana on kautta aikojen ollut tunnustautuminen Jumalaan maan ja taivaan Luojana. Vastuu luomakunnan elämästä ja tulevaisuudesta ei tästä huolimatta ole läheskään aina ymmärretty luomisuskon käytännölliseksi ulottuvuudeksi. (Salmi 2007, 47.) Ensimmäinen uskonkappale vakuuttaa, että Jumala antaa hyvät lahjansa luomansa kautta. Se on kiitollisuuden ja aktiivisen huolenpidon lähtökohta. Kirkko on sovinnon ja sovituksen merkinä maailmassa, joka on monin paikoin särkynyt. Tämä koskee myös suhdetta luomakuntaan. Kantaessaan vastuuta ympäristökysymyksissä kirkko toteuttaa ominta tehtäväänsä. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, 8.) Ympäristökysymysten tulisi siis näkyä eettisessä toiminnassa, mutta kristityn kannalta niiden perusteiden voidaan ajatella olevan dogmatiikassa, ei ainoastaan etiikassa. Toiminta koko luomakunnan puolesta voidaan nähdä kristitylle uskonnollisena velvollisuutena ja sitä kautta sen tulisi heijastua kaikkeen hänen käytännön toimintaansa.

Ympäristökysymyksiä voidaan tarkastella myös hengellisyyden, eli spiritualiteetin näkökulmasta. Spiritualiteetin teologian tarkastelutapa voidaan nähdä etiikan ja dogmatiikan täydentäjänä tai syventäjänä. (Kotila 2007, 150.) Kristillisessä ekoteologiassa korostuu usein vastuun- ja velvollisuudentunnosta nouseva luomakunnan varjeleminen. Motivaatio luonnosta huolehtimiselle voi nousta myös ajatuksesta, että maa on pyhä. (Kainulainen 2007, 180.) Kristillisen pelastussanomien ekologinen luonne voisi hahmottua uudella tavalla, jos ottaisimme lukuun vanhaan kristilliseen perintöön kuuluvan käsityksen todellisuuden sakraalista luonteesta. Nykyään pelastus hahmottuu ennemminkin ihmisen henkilökohtaisena vapautumisena syyllisyydestä ja kuoleman jälkeisestä tuomiosta kuin ihmisen ja koko luomakunnan eheytyksenä. (Veikkola 2007, 37-40.) Ekofeministinen näkökulma on kristillisen perinteen osana uusi, mutta samalla voidaan havaita, että sillä on olennaisia yhtymäkohtia varhaiseen kristilliseen ajatteluun. Ekofeminismi palauttaa teologiaan kosmisen hengellisyyden ulottuvuuksia, jotka olivat tyyppillisiä kirkkoisille. Ekofeministinen teologia pyrkii palauttamaan arvoonsa kokonaisvaltaisen hengellisyyden ja antaa aineksia luoda teologiaa, joka kunni-

oittaa maata ja sen koskemattomuutta sekä etsii yhteenkuuluvuutta korostavia, kaikkea elämää puolustavia tulkintoja. (Kainulainen 2007, 168-175.)

3.1.3 Ekoteologia Suomessa

Suomalaisuuteen ja Suomeen liitetään usein luonto ja luontoon liittyvät asiat. Vaikka todellisuudessa moni nykysuomalainen ei olekaan luonnon kanssa yhtä samalla tavoin kuin esi-isämme, niin nykyäänkin moni suomalainen menee luontoon rauhoittumaan. Perinteiseen suomalaiseen elämänmuotoon on kuulunut ajatus luonnon pyhydestä. Pyhyden ymmärtämiseen liittyy ajatus koskemattomuudesta ja kunnioituksesta samoin kuin kyky aistia kauneutta ja ihmetellä. Suomalaisten luontosuhde on ollut hyvin kokonaisvaltainen. Kautta historian suomalainen on kokenut yhteenkuuluvuutta luonnon ja luomakunnan kanssa huolimatta siitä, että luonnonvoimat ovat toisaalta uhanneet selviytymistä. Suomalaisen suhteeseen luonnon kanssa liittyvät kokemukset hiljaisuudesta, kiireettömyydestä, eheytymisestä sekä ihmisten ja kaiken luodun tasavertaisuudesta. Kaikki tämä liittyy kokonaisvaltaiseen kuvaan ihmisestä ja maailmasta, joka on myös Raamatun sanoman ydintä. Rakkaus ja yhteenkuuluvuus luonnon kanssa voivat toimia paljon parempina motivaatioina luomakunnasta huolehtimiselle kuin vastuu ja velvollisuudentunto. (Kainulainen 2007, 168–169, 180.)

Historiallisessa tutkimuksessa käy ilmi, että Suomen ympäristöhistoriassa on ollut monia aktiivisia kristittyjä edelläkävijöitä. Maan ensimmäisen luonnonsuojeluyhdistyksen perustaja oli kristitty Zacharias Topelius ja ensimmäinen valtion luonnonsuojeluvalvoja Reino Kalliola toimi vahvalta kristilliseltä arvopohjalta. Vaikka kristinuskon ja luonnonsuojelun välillä ei ole ristiriitaa on tiedostettava, että kristittyjen keskuudessa on yhä paljon ympäristön kannalta ongelmallisia asenteita. Osa kristityistä ajattelee ja uskoo, että olennaisinta on keskittyä sielujen pelastukseen eikä maalliseen maailmaan ole syytä kiinnittää huomiota. Monet arvostavat ympäristönsuojelua, mutteivät pidä sitä kristittyjen tai kirkon erityistehtävänä. Kuitenkin Suomen ekumeeninen neuvosto, Suomen suurimmat kirkkokunnat ja monet kristilliset järjestöt ovat korostaneet, että

luonto kuuluu kristinuskon ydinasioihin. Kyse ei ole mistään toissijaisesta, vaan elämän perusasiasta. Jos aineellista maailmaa ei olisi, ei olisi hengellistäkään pelastusta. Luomisen lisäksi on painotettu Jumalan toimintaa luonnon keskellä lunastuksen ja pyhityksen uskonkappaleiden alueella – myös Kristus ja Pyhä Henki liittyvät luontoon. Kristuksen pelastustyön seuraukset vaikuttavat koko luomakuntaan ja Pyhä Henki toimii luonnon keskellä. (Pihkala 2013, 11-15.)

3.2 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ympäristöeettisiä kannanottoja ja ympäristötyötä

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kiinnostus ekologisiin kysymyksiin heräsi yleisesti 1980-luvulla. Keväällä 1993 Kirkolliskokous päätti kiinnittää seurakuntien huomiota määrätietoisen ympäristösuunnittelun ja ekologista ajattelua edistävien hankkeiden tärkeyteen. Samalla hahmoteltiin yleiset ekologisille periaatteille pohjautuvat linjaukset, joiden perusteella seurakunnat saattoivat laatia omat toimintaohjelmansa. (Hytönen 2003, 63–71.) Kirkon piirissä on viime vuosien aikana tapahtunut huomattavasti kehitystä ympäristöasioissa. Kirkkohallitus on julkaissut kirkon ilmasto-ohjelman Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus (2008) ja käytössä on vuodesta 2001 ollut ympäristödiplomijärjestelmä, jossa vapaaehtoisia ympäristösertifikaatteja myönnetään ympäristö vastuuta kantaville seurakunnille. Meidän kirkko – kirkon yhteinen strategia 2015 sekä Kirkko 2020 – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko käsittelevät kirkon ympäristöasioiden linjauksia. Lisäksi kirkon piirissä tehdään ympäristökasvatus-työtä, joka on tullut näkyväksi muun muassa Vihreät riparit –hankkeessa. Ympäristöeettisten intressien mukainen toiminta ja siihen kannustaminen on siis hyvin nähtävissä kirkon toiminnassa.

3.2.1 Ympäristödiplomi

Seurakuntia varten laadittu ympäristöjärjestelmä on esitelty Kirkon ympäristödiplomin käsikirjassa, jossa käydään läpi seurakunnan eri toiminnot joilla on ympäristövaikutuksia. Ympäristödiplomi noudattaa virallisten laatujärjestelmien rakennetta: suunnittele, tee ja tarkista. Se mukailee kansainvälisiä ympäristöjärjestelmiä ISO 14001 ja EMAS, mutta vaatimuksia on sovellettu seurakuntien olosuhteisiin ja toimintaan. Diplomista on haluttu luoda aidosti vaikuttava ja sillä halutaan sitouttaa seurakunnan, hiippakunnan ja kirkon johto yhteiseen ympäristöjärjestelmään. (Sipiläinen 2010, 33-34.)

Kun seurakunta haluaa hakea ympäristödiplomia, päätöksen tekee kirkkoneuvosto. Kirkkoneuvosto myös hyväksyy ympäristöohjelman. Hiippakunta osallistuu prosessiin lähettämällä seurakuntaan auditoijan, jonka jälkeen ympäristötoimikunta käsittelee hakemuksen ja tuomiokapituli antaa lausuntonsa. Jokainen hakemus siis kulkee kirkkoherran ja piispan kautta. Sen jälkeen hakemus tulee arkkipiispan johtaman kirkkohallituksen istunnon käsittelyyn. Arkkipiispa allekirjoittaa kaikki myönnetyt diplomit. Ympäristödiplomin vaatima työskentely on luonteeltaan kehitystyötä. Kehitystyön onnistumisen kannalta on hyvin tärkeää että työskentelyllä on johdon tuki ja että työyhteisö sitoutuu aidosti yhteisiin tavoitteisiin. (Sipiläinen 2010, 34.) Joissain hiippakunnissa diplomeja on vain vähän. Suurissa seurakuntayhtymissä haasteena on ylätason ja ruohonjuuritason yhteistyö. (Pihkala 2013, 14.)

Ympäristödiplomissa edellytetään, että työntekijät tuntevat oman toimintansa ympäristövaikutukset ja pyrkivät minimoimaan ympäristöhaitat. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on henkilöstölle annettava tarpeellisessa määrin tietoa ja valmiuksia. Käytännön tasolla diplomi velvoittaa seurakuntaa muuttamaan käytäntöjään ympäristövastuullisempaan suuntaan kaikessa toiminnassaan.

Ympäristödiplomin myöntämiseksi seurakunnan täytyy täyttää tietyt minimikriteerit, joiden lisäksi seurakunnan on kerättävä 100 pistettä diplomin pisteytysjärjestelmän mukaisesti. Minimikriteereissä ja pisteytysjärjestelmässä mainitaan muun muassa seuraavia asioita:

- Talouden ja toiminnan suunnittelu: sijoituksissa noudatetaan kirkon vastuullisen sijoittamisen periaatteita, käytössä on hiililaskuri, ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttöönotto, tavaroiden uusimisessa käytetty harkinta, hankintojen, myös ostopalveluina tehtävien hankintojen sekä kilpailutusrajan alittavien hankintojen ympäristöominaisuuksien selvittäminen.
- Jätehuolto: jätteen määrän vähentämissuunnitelma, vaarallisten jätteiden käsittelyn järjestäminen jätehuoltomääräysten mukaisesti, biojätteiden erilliskeräys, hyötyjätteen keräämisen kattava järjestäminen.
- Siivous: haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin, siivouksessa käytetään ympäristöä säästäviä tuotteita.
- Energia ja rakentaminen: sähkön, lämmön ja veden kulutuksen säännöllinen seuranta, uusiutuvan energian käyttö.
- Ruoka ja keittiöt: ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttäminen, kahvi – ja tee-hankinnoissa Reilun kaupan tuotteita, peruselintarvikkeiden käytössä lähi- ja luomutuotteiden suosiminen, kasvisruokavaihtoehdon tarjoaminen.
- Toimistotyö: hankintoja tehdessä tuotteiden yhtenä valintakriteerinä ympäristöominaisuudet, uusiopaperin ja muiden uusiotuotteiden käyttö.
- Liikenne: kimpakyytien ja yhteiskuljetuksien sujuvuus, kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen käytön edistäminen työmatka- ja muussa liikkumisessa.
- Ympäristökasvatuksen toteuttaminen seurakunnan eri toimintamuodoissa.

Ympäristödiplomin vaatimuksissa ja pisteytysjärjestelmässä mainitaan kaikki ne toimintatavat jotka tässä tutkimuksessa ovat arviointien kohteina. Lisäksi diplomin kriteereinä on suuri joukko esimerkiksi metsänhoitoon ja hautausmaiden ja viheralueiden hoitoon liittyviä velvoitteita.

Niillä seurakunnilla, joiden työntekijöitä tässä opinnäytetyössä on informantteina, on kaikilla ympäristödiplomi. Diplomi on myönnetty koko Helsingin seurakuntayhtymälle. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, 28.)

3.2.2 Kirkon ilmasto-ohjelma

Kirkkohallituksen asettama työryhmä sai 2007 tehtäväkseen valmistella Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle ilmasto-ohjelman, joka 1) antaa kirkolle, seurakunnille ja kirkon jäsenille selkeitä suosituksia ja 2) herättää kirkon näkökulmasta keskustelua ilmastokysymyksistä sekä 3) jäsentää ilmastokysymykset kirkon uskoon, oppiin ja elämään. Vuonna 2008 julkaistu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma Kiitollisuus. Kunnioitus. Kohtuus. kutsuu nimensä mukaisesti kolmeen asiaan: kiitollisuuteen hyvän Jumalan lahjoista, kunnioittamaan elämää ja Jumalan luomakuntaa sekä etsimään kohtuullista elämäntapaa. Ilmasto-ohjelma tuo esiin kirkon ja kristittyjen vastuun yhteisissä ympäristötalkoissa, mutta antaa myös konkreettisia käytännön suosituksia niin kirkon keskushallinnolle, seurakunnille kuin jäsenillekin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. (Ilmasto-ohjelma 2008.)

Ilmasto-ohjelmalle haluttiin vahva teologinen pohja. Kiitollisuus Jumalan luomisessa antamista lahjoista sekä kiitollisuudesta nouseva rakkaus saavat toimimaan luonnon hyväksi. Kiitollisuudesta nousee kunnioitus. Kiitollisuus ja kunnioitus Jumalan luomakuntaa kohtaan auttavat etsimään kohtuutta ja kristinuskoon kuuluvaa yksinkertaista elämäntapaa, jossa olennaiset asiat erottuvat. Korostaessaan kohtuutta kristinuskon voi muodostaa vastavoiman ylikorostuneelle kulutuskulttuurille. (Sipiläinen 2010, 38-40.)

Ilmasto-ohjelman mukaan kirkkojen tulee arvovaikuttajina korottaa äänensä köyhimpien ihmisten ja koko luomakunnan tulevaisuuden puolesta. Ympäristöuhkien edetessä kristillisten yhteisöjen tulee paitsi uudistua hengellisesti, myös toteuttaa käytännön ratkaisuissaan ekologista vastuuta. Ilmasto-ohjelma suosittaa seurakunnille kaikkien toimintojen kehittämistä niin, että ne ovat esimerkkinä seurakuntalaisille ja ympäröivälle yhteiskunnalle. (Ilmasto-ohjelma 2008.)

Ilmasto-ohjelmassa annetaan myös konkreettisia suosituksia kirkon jäsenille oman elämänsä muuttamisessa kohtuullisemmaksi ja siinä ohjeistetaan selvittämään mahdollisuuksia vaikuttaa ilmastonmuutoksen hillitsemiseen. Ilmasto-ohjelmassa todetaan, että kirkko haluaa esittää jäsenilleen konkreettisia tapoja toimia ilmastonmuu-

toksen hillitsemisessä ja olla näin yhtenä toimijana puolustamassa ihmisen ja muun luomakunnan hyvän elämän ehtoja. (Sipiläinen 2010, 40.)

3.2.3 Meidän kirkko – kirkon yhteinen strategia 2015

Koko kirkon kehityksen yhteistä suuntaa ja päämääriä vuoteen 2015 saakka kokoaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia "Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö". Vuonna 2007 julkaistu kirkon strategia vuoteen 2015 kiteyttää kirkon perustehtävän ja piirtää suuntaviivat toiminnan kehittämiseksi tulevaisuudessa. Tavoitteena oli strategia, jossa tehdyt valinnat saavat konkreettisen muodon paikallistason suunnitelmissa.

Myös ympäristönäkökulma ja vastuu luonnosta on nostettu esille strategian arvoissa ja mainittu jopa kirkon perustehtävässä: "Kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen, tuoda elämään kestävä perusta ja rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta". Kirkon arvot on strategiassa kiteytetty neljään kohtaan: Pyhän kunnioitus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja totuudellisuus, joista vastuullisuus tuo esiin nimenomaan ympäristövastuun näkökulman: "varjelemme luomakuntaa, käytämme kaikkia voimavaroja vastuullisesti, tavoittelemme kohtuullisuutta elämäntavoissa". (Osallisuuden yhteisö 2007.) Strategian näkökulma tuntuukin olevan, että luonnonsuojelu ei ole yksi kirkon toimintamuodoista, vaan kaiken toiminnan läpäisevä perustehtävä ja -arvo.

3.2.4 Kirkko 2020 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko

Kirkolliskokous päätti syysistunnossaan 2008 perustaa pysyvän tulevaisuusvaliokunnan seuraavan toimikautensa alusta, ja että kirkkohallitus antaa neljän vuoden välein kirkolliskokoukselle kirkon tulevaisuusselonteon. Vuonna 2010 julkaistussa Kirkko 2020 –tulevaisuusselonteossa otetaan kantaa ympäristöasioihin lokaalilla sekä maailmanlaajalla tasolla.

Maailmanlaajoja kysymyksiä vuoteen 2020 katsellessa ovat tulevaisuusselonteossa ruoantuotannon mahdollistaminen, vesihuollon ja raaka-aineiden turvaaminen sekä tautien ja ilmaston säätely. Merkittävänä kysymyksenä on myös energiatuotanto. Uuden teknologian ja energiatehokkuuden kehittämisessä tulisi selonteon mukaan päästä riittävän voimakkaalle muutosuralle. Myös kulutustottumusten, teknologisen kehityksen tason sekä väestön määrän kasvun todetaan vaikuttavan ekologiseen kantokykyyn. Selonteossa esitetään myös että on arvioitu kehityksen jatkuessa nykyisellään, että vuonna 2020 ihmiskunta tarvitsee noin 1,7 maapalloa tyydyttämään uusiutuvien luonnonvarojen tarpeen ja ekosysteemien hiilen sidontakyvyn. Myös maapallon keskilämpötilan arvioidaan nousevan ja ilmastonmuutoksen vaikuttavan koko luomakuntaan syvästi ja peruuttamattomasti. (Kirkko 2020 2010, 20.)

Selonteossa todetaan myös, että tulevaisuudessa luonnonvarojen niukkeneminen tiedostetaan entistä paremmin ja ekologisen kestävyden vaatimukset kovenevat. Tutkimusten mukaan suomalaisilta löytyy halua muuttaa käyttäytymistään ympäristöystävällisempään suuntaan, mutta se ei vielä realisoidu tekoina. Kirkon, sen seurakuntien ja jäsenten tulee selonteon mukaan arkisissa käytännön ratkaisuissaan toimia eettisesti ja kantaa ekologista vastuuta. Yhteinen huoli maapallosta voi motivoida niukkuuteen omissa kulutusratkaisuissa. Tämä merkitsee kulutuksen vähentämistä ja kohtuullisuuteen pyrkivää elämäntapaa. Tulevaisuusselonteon mukaan luonnonvaroihin pohjautuva ”varallisuus” velvoittaa kristittyjä luonnonvarojen viisaaseen käyttöön. (Kirkko 2020 2010, 21.)

4 TUTKIMUKSEN KOHDE, VIITEKEHYS JA MENETELMÄT

Älkää mukautuko tämän maailman menoon, vaan muuttukaa, uudistukaa mieleltänne...

Room. 12:2

4.1 Tutkimuksen kohde ja tutkimuskysymykset

Vaikka ihmisen arvot ja asenteet myötäilevät jotakin ilmiötä, voi hänen käyttäytymisensä kuitenkin olla sen vastaista. Ihminen ei aina välttämättä käyttyäydy aikomustensa mukaisesti huolimatta siitä, että hän tiedostaa jonkin ongelman ja sen aiheuttajan, osaa estää ongelman syntymistä ja on sitoutunut muutokseen. (Salonen 2010, 147.)

Tämän opinnäytetyön tarkastelun kohde on tässä niin sanotussa asennoitumisen ja käyttäytymisen välisessä kuilussa. Tutkimuksen kohteena tämä ilmiö on vaativa, sillä sama käyttäytyminen voi johtua eri syistä ja toisaalta ihmisten samanlainen asenne voi kuitenkin johtaa erilaiseen käyttäytymiseen. Tutkimuksessa selvitetään asennoitumisen ja käyttäytymisen välisiä eroja sekä ympäristövastuullisten käytäntöjen mahdollisuuksia tutkittavien työelämässä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa ympäristön kannalta kestävämpään arkeen siirtymistä tukevaa tietoa.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Poikkeako ympäristöeettinen asennoituminen ja käyttäytyminen toisistaan tutkittavien ajattelussa?
2. Mitä sisäisiä ja ulkoisia esteitä ympäristövastuullisen käyttäytymisen rakentamisella on tutkittavien työelämässä?
3. Millaisin keinoin ympäristövastuullisuuden toteutumista olisi mahdollista edistää tutkittavien työelämässä?

4.2 Tutkimuksen viitekehys

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ihmisen arkista toimintaa. Ihmisen arkinen toiminta on riippuvaista vallitsevista olosuhteista, sillä olemme osa ympäröivää kulttuuria, sekä osallistumme arjessamme sen muokkaamiseen. Käyttäytymistämme määrittävät sekä sisäiset tekijät että itsemme ulkopuolella olevat esteet ja kannusteet. (Salonen 2010, 155.)

4.2.1 Asennoitumisen ja käyttäytymisen välinen kuilu

Tämän opinnäytetyön empiirisen osan taustan luo Arto O. Salosen väitöstutkimus Kestävä kehitys globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnan haasteena, joka julkaistiin Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen käyttäytymistieteellisen tiedekunnan julkaisusarjassa marraskuussa 2010. Salosen väitöskirjan tutkimusaineistona ovat kestävään kehitykseen ja sen edistämiseen liittyvä teoreettinen tieto ja empiirinen evidenssi sekä aineisto, jonka informantteina olivat Metropolia Ammattikorkeakoulun opiskelijat (n=210). Salosen väitöstutkimuksen kohteena ovat ihmisten kestävän kehityksen mukaiset asenteet ja käyttäytyminen. Salonen tarkastelee ihmisen arkista toimintaa suomalaisessa kulttuurisessa kehyksessä, globaalissa ajassa. Tutkimuksessa selvitetään asennoitumisen ja käyttäytymisen välisiä eroja sekä kestävän kehityksen mukaisen arjen rakentumisen esteitä. Salosen esittämien tutkimustulosten mukaan kestävän kehityksen mukaisen asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä on kuilu. Kestävän kehityksen mukaisen asennoitumisen havaittiin olevan yleistä, mutta myönteisestä asennoitumisesta ei välttämättä aina seurannut kestävän kehityksen mukaista käyttäytymistä. Kestävän kehityksen mukaisen arkisen käyttäytymisen esteistä merkittävimmät olivat korkeat kustannukset, tiedon puute ja kiire. Salonen analysoi tutkimusaineistoaan sekä määrällisin, että laadullisin menetelmin. (Salonen 2010.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää onko Salosen havaitsema asennoitumisen ja käyttäytymisen välinen kuilu havaittavissa myös Helsingin seurakuntien ja seu-

rakuntayhtymän työntekijöiden kohdalla. Työssä tutkitaan ympäristöeettisiä asenteita ja käytännön ympäristötekoja sekä ympäristövastuullisen arjen rakentumisen esteitä näiden henkilöiden työelämässä. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa yleistettävissä olevaa tutkimustulosta, vaan tavoitteena on tähän ilmiöön liittyvän tiedon ja ymmärryksen lisääminen. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi Kirkkohallituksen, seurakuntayhtymien sekä seurakuntien tekemän ympäristötyön suunnittelussa ja toteuttamisessa.

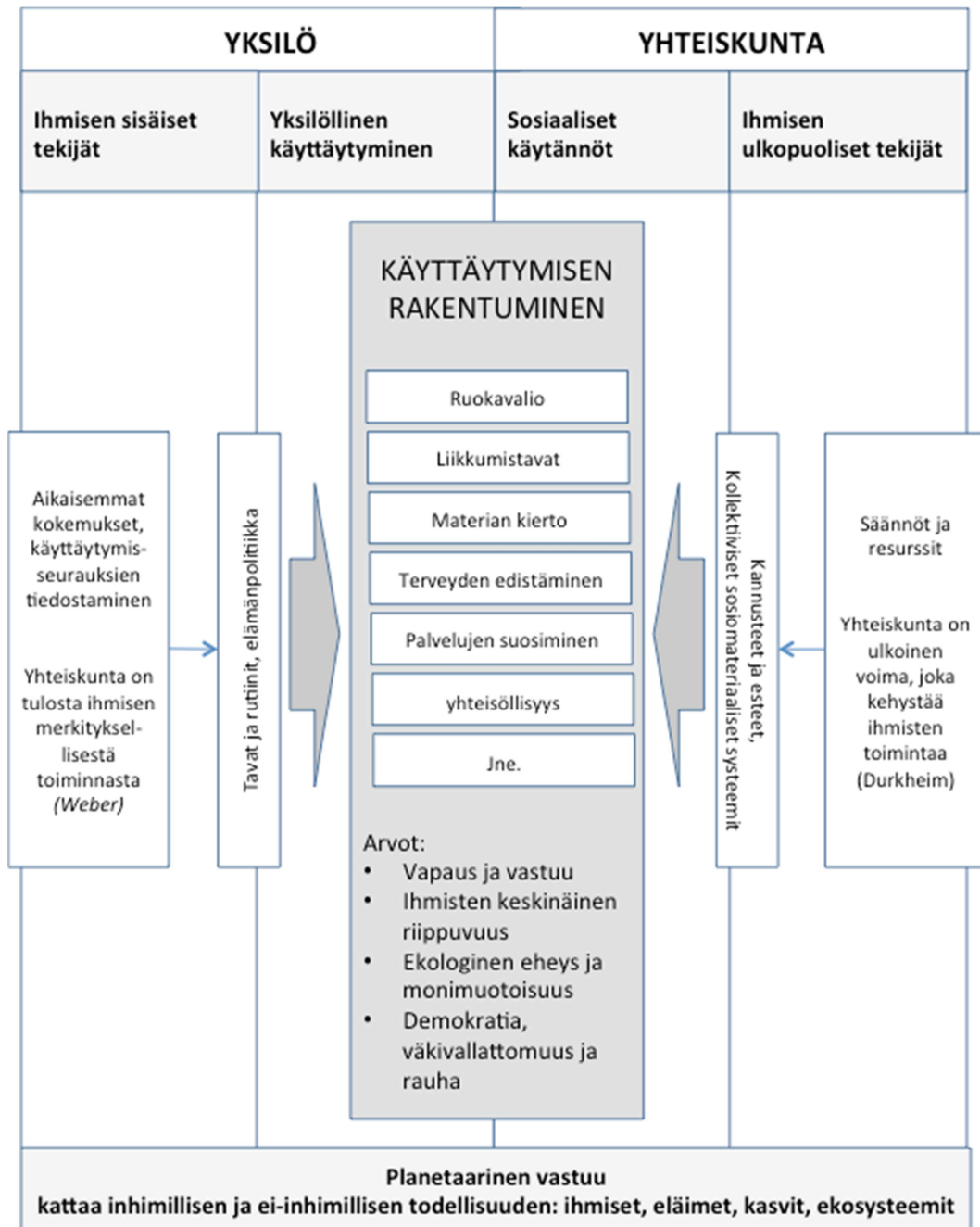
4.2.2 Käyttäytymisen rakentuminen

Paul C. Stern on tutkinut ihmisen käyttäytymisen muuttumiseen liittyviä teorioita ja tunnistanut neljä ulottuvuutta, jotka voivat tukea tai estää käyttäytymisen muuttumista ympäristön kannalta merkitykselliseksi yksilöiden kohdalla. Näitä tekijöitä ovat konteksti, toimintakyky, tavat ja asenteet. Ihmisen sisäisiä tekijöitä näistä ovat toimintakyky ja asenteet. Ulkopuolisiin tekijöihin viittaa konteksti, eli olosuhteet missä ihminen toimii. Tavat ja rutiinit muokkautuvat sisäisten ja ulkoisten tekijöiden yhteisvaikutuksessa. Stern sisällyttää ihmisen sisäisiin asennetekijöihin henkilökohtaiset arvot, yleisen suhtautumisen, normit, uskomukset aiottua käyttäytymistä kohtaan sekä aiotun toiminnan kustannustehokkuuden. Myös mahdollisen käyttäytymisen seurauksien laadulliset pohdinnat on sisällytetty sisäisiin asennetekijöihin kuuluviksi. Sisäisten asennetekijöiden vaikutuksesta käyttäytymismuutoksen esteeksi siis saattaa muodostua esimerkiksi epäily, joka kohdistuu energiatehokkaan pesukoneen pesukykyyn tai kasvisruuan maukkauteen. (Stern 2000, 416-417; Salonen 2010, 148-149.)

Inhimillisen toiminnan rakenteet kehittyvät, sillä ihminen kykenee refleктоimaan toimintaansa, eli arvioimaan ja muuttamaan sitä. Rakenteistuminen ilmenee ihmisen toiminnan kehittyvänä säännönmukaisuutena. Siinä elämisen muoto - elämäntapa - voidaan ymmärtää sarjana sosiaalisia käyttäytymistapoja. Sosiaalisia käyttäytymistapoja muovaavina tekijöinä pidetään sekä yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia ja normeja että yksilöllisiä valintoja, jotka perustuvat asioiden tiedostami-

seen ja henkilökohtaiseen kokemukseen. Yhteiskunnallinen todellisuus muuttuu kun käytännöt lakkaavat vahvistamasta olemassa olevaa rakennetta ja alkavat vahvistaa jotain toista käytäntöä. Yksilön näkökulmasta katsottuna rakenne lähentyy käsitteenä tapaa tai rutiinia. Toimimalla rakenteen mukaan vahvistamme siis sen pysyvyyttä, ja kyseenalaistamalla rakennetta altistamme sen muutokselle. (Salonen 2010, 153-157.) Ympäristövastuullisuus on sekä subjektiivista että kontekstuaalista. Sitä toteuttaakseen yksilö tai yhteisö pyrkii toimimaan ympäristön parhaaksi omien tietojensa, taitojensa ja pystyvyytensä rajoissa. Samalla kun vallitseviin yhteiskunnallisiin oloihin pyritään näin vaikuttamaan, asettavat ne toiminnalle reunaehdot. Toimintaympäristö voi luoda joko mahdollisuuksia tai esteitä ympäristövastuullisille valinnoille ja käyttäytymistavoille. (Koskinen 2010, 91.)

Arto O. Salonen kehitti väitöstudiumuksessaan kestävän kehityksen mukaisen käyttäytymisen rakentumisen mallin, joka konkretisoi käyttäytymisen muutosta ja kestävän kehityksen mukaiseen yhteiskuntaan siirtymistä tarkastelevaa ajattelua. Salosen mallissa arki rakentuu henkilökohtaisten sisäisten ja yhteiskunnallisten ulkoisten tekijöiden kontekstissa ja se on synteesi Giddensin strukturaatioteoriasta (1984) ja Spaargaren & van Vlietin kuluttaminen sosiaalisina käytänteinä –teoriasta (2000) sekä kestävän kehityksen periaatteista. Tässä tutkimuksessa kartoitetaan ympäristövastuullista käyttäytymistä estäviä tekijöitä tutkittavien työelämässä. Tutkimuksessa esiin tulevia esteitä tarkastellaan sisäisten ja ulkoisten esteiden kategorioissa Salosen mallin ja Sternin (2000) ajatusten mukaisesti. Salosen luoma malli esitellään seuraavassa kuviossa 1.

KUVIO 1. Kestävän kehityksen mukaisen käyttäytymisen rakentumisen malli (Salonen 2010, 159.)

Kestävän kehityksen mukaisen käyttäytymisen rakentumisen mallin mukaan yhteiskunnassa ilmenevä kestävä kehitys todellisuus syntyy siis ihmisen sisäisten ja ulkoisten tekijöiden vuorovaikutuksessa ihmisen arkisen toiminnan rakentuessa kestävä kehitys kolmen ulottuvuuden konsensuksessa. Rakentumisprosessissa ihminen on arkisten valintojen kentällä luomassa elämänpolitiikkaansa. Samalla hän toimii osana kollektiivisiä sosiomateriaalisia systeemeitä, joiden olemassaoloa hän omalla

käyttäytymisellään vahvistaa tai heikentää. Hänen toimintaansa kannustaa tai rajoittaa yhteiskunta. (Salonen 2010, 158.)

Ekologinen kestävyys on kestävä kehityksen oleellinen osa-alue. Ympäristöeettisen käyttäytymisen ja ympäristövastuullisia rakenteita noudattavan todellisuuden muodostumisen voidaan siis olettaa syntyvän yhtä lailla ihmisen sisäisten ja ulkoisten tekijöiden vuorovaikutuksessa. Arkiset valintamme luovat elämänpolitiikkaamme, ja yhteiskunnallinen todellisuus muuttuu kun käytäntömme lakkaavat vahvistamasta olemassa olevaa rakennetta ja alkavat vahvistaa jotain toista käytäntöä. Salosen mallin mukaan rutiineillamme ja tavoillamme on merkitystä kollektiivisten sosiomateriaalisten systeemien vahvistamisessa tai heikentämisessä. Toimintaamme kannustaa tai rajoittaa yhteiskunta. Tämän tutkimuksen viitekehyksessä voidaan ajatella yhteiskunnan sijasta työpaikkaa tapoineen ja toimintamahdollisuuksineen ulkoisena kannustavana tai rajoittavana tekijänä. Tutkimuksen tuloksissa tuodaan esiin kontekstiin, eli toimintaympäristöön – tässä tapauksessa työympäristöön – liittyvät ulkoiset estävät tekijät. Tutkimuksen johtopäätöksissä pohditaan myös työympäristön merkitystä ja mahdollisuuksia ulkoisena kannustavana tekijänä.

4.3 Käytetty mittari

Tämän tutkimuksen informaation keräämisessä käytetty kyselylomake on muunneltu Arto O. Salosen väitöstutkimuksessaan käyttämästä lomakkeesta. Lomakkeella mitattiin tutkittavien asennoitumista ja käyttäytymistä kvantitatiivisin menetelmin ja saatua informaatiota täydennettiin laadullisilla menetelmillä, joiden aineiston muodosti kyselylomakkeiden sanallinen informaatio. Mittarin tarkoituksena oli mitata tutkittavien ajattelua ympäristövastuullisuuden eri tekijöihin liittyneenä, mikä mahdollistaa tutkittavien asenteiden ja käyttäytymisen erittelemisen. Asenne määrittyy tässä yhteydessä taipumukseksi reagoida hyväksyvästi tai hylkäävästi johonkin asiantilaan tai toimintatapaan. Asenteen mitattavia ulottuvuuksia olivat arvioinnin kohteena olevan asian sisällön merkitys arvioijalle sekä hänen toimintamahdollisuutensa asian suhteen. Käyt-

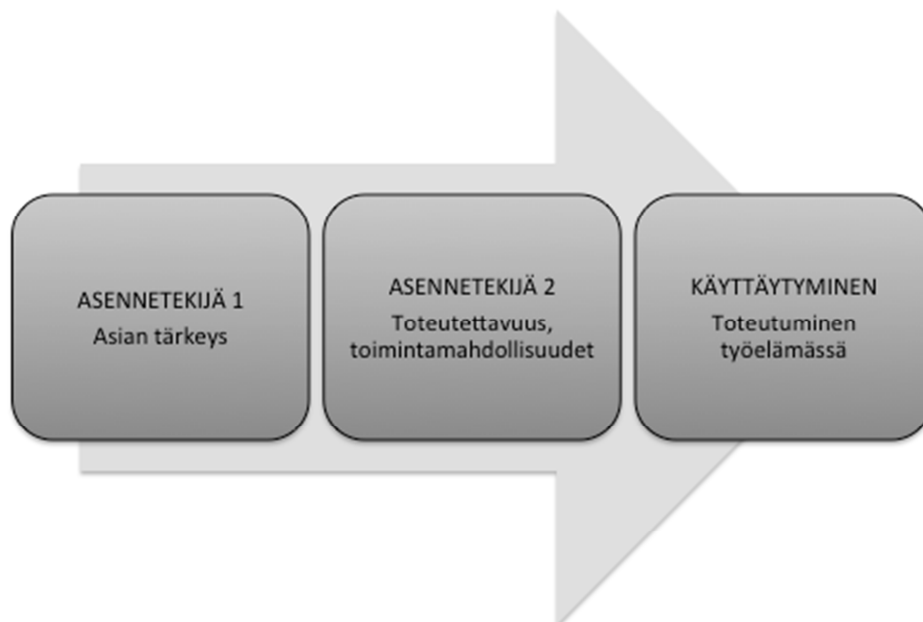
täytymisessä oli kyse ympäristövastuullisuuden liittyvän asian toteutuminen mittaus-
hetkellä tutkittavan työelämässä. Mittaamisessa käytettiin semanttisen differentiaal-
tekniikkaa, jota käytetään kun tarkoituksena on havaita ja mitata käsiteiden filosofisia
ja psykologia merkityksiä. (Salonen 2010, 161.)

Opinnäytetyötä varten kyselylomakkeeseen valittiin ne kysymykset, jotka Salosen tut-
kimuslomakkeessa koskivat ekologista kestävyttä ja olivat relevantteja tämän tutki-
muksen kannalta. Kyselylomake lähetettiin myös kommentoitavaksi Helsingin seurakun-
tayhtymän ympäristöasiantuntijalle ennen kuin se lähetettiin informanteille. Salosen
mittarista poiketen tämän tutkimuksen mittarissa vastaajilla oli mahdollisuus valita ”En
osaa sanoa” – vaihtoehto kaikkien arviointien kohdalla. Tähän ratkaisuun päättymiseen
vaikutti kyselyyn vastaamisen tekeminen vastaajien kannalta mahdollisimman jousta-
vaksi vastausten määrän lisäämiseksi. Salosen mittarin mukaisesti arviointien kohteet
järjestettiin niin, että vastaajan orientaatio säilyi vastaajaystävällisesti samana läpi ky-
selyn. Arvioitavan kestävä kehityksen osa-alueen tärkeys, toteutettavuus tai toteu-
tuminen lisääntyi pistemäärän kasvaessa ja väheni pistemäärän vähetessä eli mitä po-
sitiivisempi ilmaisu oli, sen suuremman numeerisen arvon se sai. (Salonen 2010, 169.)

Aineiston hankinnassa käytetyssä mittarissa oli yhteensä 17 muuttujaa. Näistä 12 oli
ekologisen kestävyden muuttujia, joihin suhtautumista ja joiden toteutumista tutkit-
tavat arvioivat omassa työelämässään. Ekologisen kestävyden muuttujat olivat lähi-
ruoka, kasvisruoka, luomuruoka, lämmitysenergian kulutus, veden kulutus, sähkön
kulutus, energian lähteet, kierrätys, kompostointi, ongelmajätteistä huolehtiminen,
liikkumistavat sekä tavaroiden ja laitteiden uusimismotiivi. Lisäksi tämän opinnäyte-
työn kyselylomakkeeseen valikoitui viisi taloudelliseen ja sosiaaliseen kestävyteen
liittyvää muuttujaa, jotka olivat tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavia. Nämä muut-
tujat olivat ekologisen kehityksen kärjessä olevien palvelujen ja tuotteiden suosiminen,
tuotteiden pitkäikäisyys ja kestävyys valintakriteerinä, materiaalien laatu hyödykkeissä,
ympäristömerkittyjen tuotteiden suosiminen sekä painopisteen siirtyminen omistami-
sesta henkisten asioiden arvostamiseen.

Arviointien kohteena kussakin arvioitavassa osiossa on kaksi asennetekijää sekä yksi käyttäytymistä ilmaiseva tekijä. Asenteiden lisäksi tietoa saatiin siitä, miten arvioija toimii työelämässään arvioinnin kohteena olevan asian suhteen. Tutkittavia pyydettiin arvioimaan ympäristön hyvinvointia edistäviä asioita työelämässään seuraavasti:

1. Asian tärkeys/arvo – kuinka tärkeäksi koet mainitun asian yleensä.
2. Toimintamahdollisuudet/toteutettavuus – mainitun asian toteutumismahdollisuudet omassa työympäristössäsi.
3. Toiminta/käyttäytyminen – toteutuuko mainittu asia työympäristössäsi tällä hetkellä.

KUVIO 2. Arviointien kohteet mittarin osioissa (Mukaiillen Salonen 2010, 163.)

Semanttisen differentiaalilin 9-asteikkoiseen skaalaan perustuvien arviointien lisäksi tutkittavalla oli mahdollisuus kommentoida sanallisesti omaa arviointiaan jokaisen arvioinnin osalta erikseen. Kyselylomakkeeseen vastaamisessa ei kuitenkaan edellytetty vapaamuotoisia kommentteja, vaan tutkittava sai toimia niiden suhteen niin kuin hyväksi koki.

Ympäristövastuullisuuden liittyvien osatekijöiden arviointien lisäksi kyselylomakkeeseen liitettiin vastaajajoukon rakenteesta kertovat ikään, sukupuoleen ja ammat-

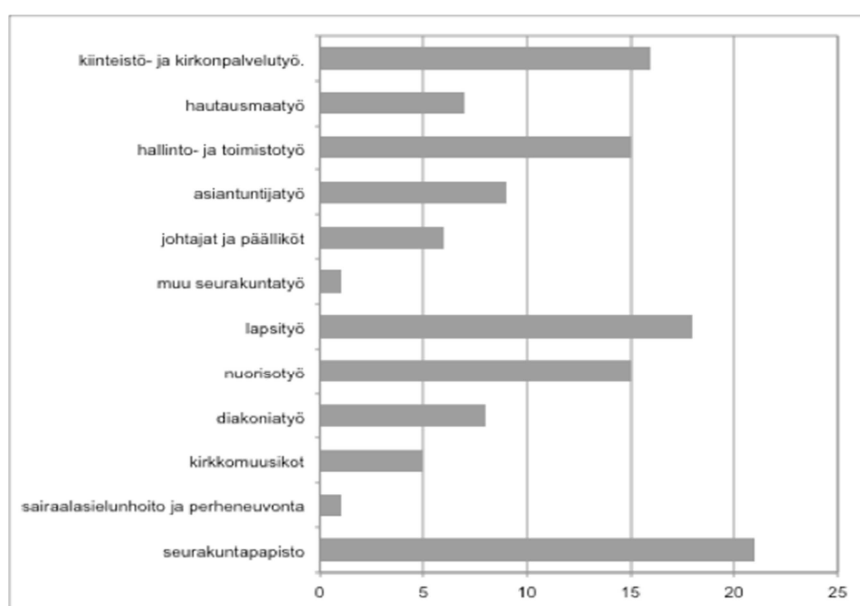
tinimikkeeseen liittyvät kysymykset. Lisäksi kysyttiin ympäristövastuullisuuden edistämistapoihin liittyviä arvioita ja mahdollisia omia ehdotuksia sekä onko vastaaja tietoinen työpaikalleen myönnetystä kirkkohallituksen ympäristödiplomista. Aineiston keruussa käytetty kyselylomake on liitteenä (liite 1).

4.4 Tutkimusprosessin kuvaus ja luotettavuustarkastelu

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin kyselykaavakkeella, joka lähetettiin sähköpostitse Helsingin seurakuntayhtymän ja Helsingin seurakuntien 1224 työntekijälle. Tutkimuslupa on anottu Helsingin seurakuntayhtymältä. Vastaajien sähköpostiosoitteet ja tilastotiedot perusjoukosta saatiin niin ikään Helsingin seurakuntayhtymältä.

Aineisto on kerätty 8.4. – 30.5.2013 välisenä aikana Helsingin seurakuntayhtymän ja Helsingin seurakuntien työntekijöiden keskuudessa. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja kyselyyn oli mahdollista vastata vain yhden kerran. Kussakin kyselylomakkeessa oli 3x17 eli yhteensä 51 muuttujaa. Näytteen kooksi muodostui 122 tutkittavaa, eli vastausprosentti oli 11 %. Hylättyjä vastauksia ei ollut. Arviointikohteiden sanallisia arviointeja oli 480 ja ympäristövastuullisuuden edistämiseen liittyviä sanallisia vastauksia oli 40. Vastaamismotivaatioon on saattanut vaikuttaa vastaajan oma suhtautuminen ympäristöasioihin ja tämä on saattanut aiheuttaa vinoutuman tai katoa empiiriseen aineistoon. Informanttien vastaamismotivaatioon on myös saattanut vaikuttaa heikentävästi että talven 2012-2013 Helsingin seurakuntayhtymässä oli teetetty kolme hieman eri kohteille suunnattua ympäristöaiheista kyselyä. Kuhunkin tehtyyn kyselyyn vastasi keskimäärin 50 henkilöä, ja siihen verrattuna voidaan todeta, että tämän tutkimuksen kyselyyn vastattiin kuitenkin aktiivisesti. (Elina Hienonen, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013) Vastaajien määrä (n=122) ei ole prosentuaalisesti paljon kyselyn saaneiden työntekijöiden kokonaismäärästä (1224), mutta lukumäärällisesti se riittää analyysiin, jota tässä opinnäytetyössä tavoitellaan. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa yleistettävissä olevaa tietoa, vaan lisätä yleistä ymmärrystä ilmiöstä, jota se tutkii.

Tutkittavista 87 oli naisia (71 %) ja miehiä 35 (29 %). Sukupuolinen jakauma edusti täysin tyypillistä jakaumaa Helsingin alueen seurakuntien työntekijöistä. Vuonna 2012 perusjoukosta 29 % oli miehiä ja 71 % naisia. (Henkilöstökertomus 2012, 3.) Vastaajien ikäjakauma oli laaja, eli 20-24 -vuotiaista yli 65 -vuotiaisiin saakka. Tutkittavien jakautuminen eri ammattiryhmien välillä oli hieman poikkeava koko kirkon työntekijöiden ammattiryhmäjakaumaan verrattuna. Seuraavassa kuviossa 3 on nähtävissä tutkimukseen vastanneiden ammattiryhmät.

KUVIO 3. Vastaajien jakautuminen ammattiryhmittäin

Kuvion jakauma vastaajien ammattiryhmistä poikkeaa osittain koko kirkon henkilöstön jakautumisesta ammattiryhmiin. Kirkon työmarkkinalaitoksen tilaston mukaan koko kirkon suurimmat tehtäväryhmät vuonna 2012 olivat hautausmaatyö, kiinteistö- ja kirkonpalvelutyö, hallinto- ja toimistotyö, lapsityö sekä seurakuntapapisto. (Henkilöstökertomus 2012, 4.) Tässä tutkimuksessa seurakuntapapistoon kuuluvia vastaajia oli enemmän suhteessa papiston määrään koko kirkossa ja hautausmaatyöntekijöitä oli vastaajien joukossa suhteessa vähemmän. Tämä voi selittyä esimerkiksi sillä, että työn luonteesta johtuen papiston on ollut mahdollista vastata sähköpostitse vastaanotettuun kyselyyn joustavasti, kun taas hautausmaatyön luonne on tehnyt vastaamisesta haastavaa.

Tutkimushavainto on validi, mikäli se kuvaa tutkimuskohteen sellaisena kuin se todellisuudessa on (Eskola & Suoranta 1998, 213). Jos mittaustulokset osoittavat, että saatu tieto vastaa vallalla olevaa teoriaa, on tulos validi. Validiteetin arviointi kohdistaa huomionsa siihen, kuinka hyvin tutkimusote ja käytetyt menetelmät vastaavat tutkittavaa ilmiötä. (Virtuaaliammattikorkeakoulu 2013.) Kun havaintoyksiköinä on ihmisiä, kuten tässä opinnäytetyössä, voi mittauksen reliabiliteettia eli luotettavuutta heikentäviä tekijöitä olla useita. Kysymysten väärinymmärtäminen, haastateltavien muistin puutteellisuus, vastaajan motivaatio, vastustilanne, vastausajankohta, vastauspaikka sekä vastausten virheellinen kirjaaminen voivat vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. (Taanila 2012, 27.)

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan asenteita ja käyttäytymistä. Asenteita, uskomuksia, aikeita ja mielipiteitä koskevat kysymykset voivat olla erityisen alttiita luotettavuus- ja pätevyysongelmille, sillä kyselyyn vastaaja ei välttämättä ole täysin varma mielipiteestään tai ei ehkä ole ennen kysymyksen esittämistä koskaan pysähtynyt miettimään asennoitumistaan kyseessä olevaan asiaan. Lisäksi vastaajan tulkinta omasta mielipiteestään voi vaihdella mielentilan, ympäristön ja ajankohdan mukaan. On myös kyseenalaista, pystyykö ihminen arvioimaan ja tulkitsemaan tuntemuksiaan objektiivisesti ja valitsemaan tämän perusteella tuntemuksiaan vastaavan arvon numeeriselta asteikolta. Vastausta valitessaan vastaaja saattaa ajatella myös vastauksen sosiaalista hyväksyttävyyttä tai kyselyn tekijän odotuksia. (Taanila 2012, 23.) Asenteita tutkittaessa esiintyviä tyypillisiä ongelmia pyrittiin tässä opinnäytetyössä välttämään käyttämällä triangulaatiota. Menetelmätriangulaatiossa tutkimusaineiston hankinnassa käytetään useita tiedonhankintamenetelmiä (Eskola & Suoranta 1998, 69-70). Tässä opinnäytetyössä sanallisten arviointien käyttämisellä on pyritty täydentämään kvantitatiivisen aineiston informaatiota.

Mittaamista voidaan pitää validina jos onnistutaan mittaamaan sitä, mitä pitikin mitata. Sisällöllinen validiteetti korostaa mittarin pätevyyttä mitata sisällöllisesti sitä, mitä sillä halutaan mitata. Mittarin reliabiliteetti liittyy sen luotettavuuteen, käyttövarmuuteen ja toimintavarmuuteen. Sillä tarkoitetaan mittarin johdonmukaisuutta, eli sitä, että se mittaa aina kokonaisuudessaan samaa asiaa. (KvantiMOTV 2013.) Tässä tutki-

muksessa käytetty mittari on muunnelma Arto O. Salosen väitöskirjatutkimuksessaan käyttämästä mittarista. Salonen on testannut mittarin eri versioita neljä kertaa, ja jokaisen testauksen jälkeen mittariin tehtiin tarvittavat muutokset. (Salonen 2010, 181.) Tässä opinnäytetyössä Salosen mittaria on käytetty hänen luvallaan ja sovelletusti niin, että siitä valittiin tämän tutkimuksen kannalta oleelliset kysymykset. Tuloksia on näin mahdollista tarkastella tietyltä osin rinnakkain Salosen tulosten kanssa. Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että se on korrelatiivisesti validi suhteessa Salosen tuloksiin. Kootun aineiston analyysi tosin on huomattavasti suppeampaa kuin Salosen väitöskirjassa.

Tässä opinnäytetyössä tehty analyysi olisi voinut olla käytettävissä olevan aineiston puitteissa paljon monitahoisempaa ja syvällisempää. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuitenkin keskittyä tiettyjen ilmiöiden tarkastelemiseen. Tutkimuksen eettisyys on pyritty säilyttämään pitäytymällä erittelemästä esimerkiksi eri toimipisteiden työntekijöiden vastauksia vastaajien yksityisyyden suojaamiseksi. Kerätty aineisto voisi kuitenkin tarjota mahdollisuuden jatkotutkimukseen, kuten riippuvuuksien tarkasteluun mitattujen asenne- ja käyttäytymistekijöiden sekä eri ikäryhmien ja ammattiryhmien välillä.

4.5 Tutkimuksen analyysimenetelmät

Tutkimuksen analyysin lähtökohtana on intressi tuottaa tietoa vastaajien asenteista ja käyttäytymisen esteistä sekä ympäristövastuullisten käytäntöjen mahdollisuuksista. Tärkeässä asemassa tässä ovat semanttisen differentiaalinen 9-asteikkoiseen skaalaan perustuvien arviointien lisäksi vastaajien vapaamuotoiset sanalliset arvioinnit sekä vastaajien vapaaehtoisesti tuottamat ideat ympäristövastuullisen käyttäytymisen mahdollisuuksista ja siihen kannustavista tekijöistä.

Aineisto kerättiin, taulukoitiin ja analysoitiin Webropol- sekä Microsoft Excel-ohjelmilla. Aineiston analyysi perustuu määrällisten menetelmien käyttöön, mutta niiden antamaa informaatiota täydennetään laadullisilla menetelmillä, joiden aineisto

muodostuu kyselylomakkeen sanallisesta informaatiosta. Kvantitatiivisessa aineiston analyysissä etsitään tilastollisia säännönmukaisuuksia ja kvalitatiivisen aineiston analyysin avulla pyritään vielä tarkentamaan kuvaa tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen analyysin tarkoituksena oli saada määrällistä analyysia täydentävää tutkimustietoa pyrkimällä tulkitsemaan mitä laadullinen aineisto kertoo tutkittavien ajattelusta.

Semanttisen differentiaalitekniikan avulla saadut ympäristövastuullisuuden tekijöiden arvioinnit muodostivat ilmiön tarkastelun keskeisimmän aineiston. Tutkimuskysymyksiin etsitään vastauksia lähinnä tilastollisesti kuvaavan analyysin avulla. Tutkimuksen keskeinen intressi arviointien analyysissä on todeta poikkeako vastaajien ympäristöeettinen asennoituminen ja käyttäytyminen toisistaan. Tutkimuksessa ei analysoida muuttujien välisiä riippuvuussuhteita eikä ristiintaulukoida asennoitumis- ja käyttäytymiseroja esimerkiksi eri ikäryhmien välillä, sillä tutkimuksen tavoitteena ei ole syväluodata asennoitumisen ja käyttäytymisen välistä kuilua ja kuvata sen eri ilmenemismuotoja. Varsinaisena tavoitteena on etsiä ympäristövastuullista käyttäytymistä estäviä tekijöitä sekä ympäristövastuullisuuden edistämiskeinoja.

Sisällönanalyysi on tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen vapaiden kommenttien tekstianalyysia. Aineistoa lähestyttiin aluksi sen omilla ehdoilla ja analyysin edetessä sitä sovitettiin teoriaan. Havaintojen pelkistämiseksi voidaan erottaa kaksi osaa. Ensin aineistoa tarkastellessa analyysin kohteena oleva tekstimassa pelkistyy hallittavammaksi määräksi erillisiä havaintoja, jotka sitten yhdistellään havaintojen joukoiksi, etsimällä niille yhteisiä nimittäjiä. (Alasuutari, 1994, 40.) Tutkimuksen sanallinen aineisto pilkottiin osiin ja osat koottiin uudelleen rationaaliseksi kokonaisuudeksi abstrahoinnin avulla. Tällöin yksittäiset havainnot yhdistyivät kokonaisuudeksi siten, että siitä voidaan tehdä joitakin johtopäätöksiä. Analyysiyksikkönä käytettiin sanaa, lausetta, ajatusta tai ajatuskokonaisuutta ja ryhmittelyt olivat toisensa poissulkevia. Ryhmittelyn pohjana toimi ympäristövastuullisen käyttäytymisen estävien tekijöiden osalta luvussa 4.2.2 esitetty käyttäytymisen rakentumisen malli. Estävät tekijät jaettiin sisäisiin ja ulkoihin tekijöihin malliin perustuen. Aineiston analyysi on siis sekä aineistolähtöistä että teorialähtöistä. Tällaisen teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastossa voidaan ajatella olevan teoriasidonnaisen tutkimuksen, jossa aineiston analyysi ei suoraan

perustu teoriaan, mutta kytkennät siihen ovat havaittavissa. Tällöin aineistosta tehdyille löydöksille etsitään tulkintojen tueksi teoriasta selityksiä tai vahvistusta sekä voidaan tehdä huomioita empirian vastaavuudesta tai vastaamattomuudesta aiempiin tutkimuksiin. (KvaliMOTV 2013.)

5 EMPIIRISEN OSAN TULOKSET

Käyrä ei voi olla suora, puuttuvaa ei voi laskea mukaan.

Saarnaajan kirja 1:15

5.1 Arviointien tulokset

Tässä luvussa kuvaillaan kyselyssä arviointien kohteina olevien asioiden tärkeyden järjestyminen. Arviointien kohteina kyselyssä olivat ympäristöeettisyyteen liittyvien asioiden tärkeys, toteutettavuus ja toteutuminen skaalalla 1 – 9. Luvut esitetään kahden desimaalin tarkkuudella kuten Arto O. Salosen väitöskirjan tulokset, ja tuloksia tarkastellaan rinnakkain luvussa 5.6.

Tärkeimmiksi arvioidut osatekijät olivat vaarallisista jätteistä huolehtiminen, (8,32 pistettä), jätteiden lajittelu (8,16 pistettä) sekä kompostointi (8,09 pistettä). Vähi-ten tärkeinä vastaajat pitivät kasvisruoka-aterioiden suosimista (5,61 pistettä), työtilojen lämpötilan pitämistä alhaisena (6,54 pistettä) sekä ekologisen kehityksen kärjessä olevien yritysten palvelujen ja tuotteiden suosimista (6,72 pistettä).

Seuraavassa taulukossa 1 esitetään yhteenvetona kaikkien arviointien kohteet, keskiarvot, sekä keskihajonta. Taulukosta on nähtävissä, että vastaajien asenteet ympäristöä ja kyselylomakkeeseen valikoituneita ekologisen kestävyuden teemoja kohtaan ovat kaiken kaikkiaan myönteiset. Taulukosta on myös havaittavissa, että tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä on kuilu, joka ilmenee jokaista 17:a tärkeyden ja toteutumisen arviointia verrattaessa sekä jokaista toteutumismahdollisuuksien ja toteutumisen arviointia toisiinsa verrattaessa. Mittauksen kohteena olleiden kahden asennetekijän arviointipistemäärien keskiarvot olivat systemaattisesti suurempia kuin niitä vastaavat käyttäytymisen pistemäärät. Arviointien hajontaa esiintyy eniten arviointien kohdistuessa asioiden toteutumismah-

dollisuuksiin ja toteutumiseen vastaajien työelämässä. Vastaajat olivat siis keskimäärin enemmän yhtä mieltä asioiden arvoa ja tärkeyttä arvioitaessa. Sukupuolten välisessä vastaajien vertailussa asennoitumisen, toteutumismahdollisuuksien ja toteutumisen arvioinneissa ei ollut havaittavissa suurta eroa. Kaiken kaikkiaan naiset suhtautuivat arviointien osa-alueisiin keskimäärin hieman myönteisemmin, mutta havaittavissa ei ollut suuria eroja sukupuolten välillä.

TAULUKKO 1. Arviointien kohteet, keskiarvot sekä keskihajonta (n=122)

Arvioitava asia	Keskiarvo	Keskihajonta
1. Lähiruoka. Lähellä kuluttajaa tuotetun ruuan suosiminen		
a) Asian arvo, tärkeys	7,12	1,83
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	4,47	2,57
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	3,56	2,37
2. Kasvisruoka. Kasvisruoka-aterioiden suosiminen		
a) Asian arvo, tärkeys	5,61	2,31
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	6,30	2,54
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	5,20	2,61
3. Luomuruoka. Luonnonmukaisen ja eläinten elinolot huomioivan maataloustuotannon suosiminen		
a) Asian arvo, tärkeys	6,92	2,18
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	4,43	2,66
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	3,28	2,47
4. Työtilojen lämpötila. Huoneiden lämpötilaksi 21 C tai alle sen		
a) Asian arvo, tärkeys	6,54	2,47
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	6,28	2,65
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	5,78	2,78
5. Veden kulutus. Erityisesti lämpimän veden käyttömäärän vähentäminen		
a) Asian arvo, tärkeys	6,74	2,37
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	5,89	3,05
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	5,33	3,03
6. Energian kulutus. Energiaa säästävää käyttäytyminen ja tekniikka osaksi työelämää (energiaa säästävät lamput, elektroniikan kytkeminen pois valmiustilasta, jne.)		
a) Asian arvo, tärkeys	7,65	1,59
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	6,64	2,34
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	5,88	2,49
7. Energian lähteet. Energian lähteeksi uusiutuvat luonnonvarat kuten vesi, tuuli, aurinko tai puu		
a) Asian arvo, tärkeys	7,42	2,15
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	2,96	3,00
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	2,39	2,65
8. Kierrätys. Jätteen lajittelu metalliin, lasiin, pakkauskartonkiin, sanomalehtipaperiin, energiajätteeseen ja sekajätteeseen. Pullot ja tölkit myös kiertoon		
a) Asian arvo, tärkeys	8,16	1,70
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	7,46	2,09
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	6,70	2,35
9. Kompostointi. Eloperäisen biojätteen (mm. ruuantähteet) erottaminen muusta jätteestä		
a) Asian arvo, tärkeys	8,09	1,54
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	7,25	2,34
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	6,61	2,66

Arvioitava asia	Keskiarvo	Keskihajonta
10. Vaarallisista jätteistä ja elektroniikkaromusta huolehtiminen. Käytöstä poistuneiden ja myrkyjä sisältävien tuotteiden palauttaminen ostopaikkaan tai keräyspisteeseen (kännykät, tietokoneet, tietokoneiden näytöt, energiansäästölamput, loisteputket, pienet paristot, akut, jne.)		
a) Asian arvo, tärkeys	8,32	1,62
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	7,01	2,90
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	6,20	3,24
11. Liikkumistapa. Pääasialliseksi liikkumistavaksi käveleminen, pyöräily ja julkiset liikennevälineet.:		
a) Asian arvo, tärkeys	7,50	2,05
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	6,88	2,67
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	6,56	2,81
12. Tavaroiden ja laitteiden uusiminen vasta niiden rikkouduttua		
a) Asian arvo, tärkeys	7,34	2,14
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	6,35	2,58
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	5,98	2,55
13. Ekologisen kehityksen kärjessä olevien yritysten palveluiden ja tuotteiden suosiminen		
a) Asian arvo, tärkeys	6,72	2,60
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	3,93	3,09
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	3,42	2,89
14. Tuotteen pitkäikäisyys ja kestävyys tuotteen valintakriteerinä		
a) Asian arvo, tärkeys	7,96	1,72
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	5,57	3,03
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	4,89	2,92
15. Materiaalien laatu hyödykkeissä. Kierrätysmateriaalien suosiminen tuotteiden raaka-aineena ja luonnonmateriaalien suosiminen kankaissa		
a) Asian arvo, tärkeys	7,29	2,19
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	4,84	3,11
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	4,05	3,08
16. Ympäristömerkittyjen tuotteiden suosiminen. Tuotteiden valmistuksesta ja käytöstä aiheutuvien ympäristö- ja terveyshaittojen huomioiminen		
a) Asian arvo, tärkeys	7,52	2,19
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	5,20	3,17
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	4,41	3,08
17. Omistamisen merkitys. Painopisteen siirtyminen omistamisen korostamisesta aineettomien asioiden arvostamiseen (henkisten asioiden suosiminen materiaalistien asioiden kustannuksella)		
a) Asian arvo, tärkeys	7,07	2,57
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	5,48	3,16
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	4,73	3,10

Huomionarvoista taulukon 1 tulkinna on, että siitä ei käy ilmi kuinka moni vastaajista on jättänyt arvioimatta asian toteutumismahdollisuudet ja toteutumisen. Lähes

kaikki vastaajat arvioivat kyselylomakkeessa asennetta arvioivat kohdat, mutta toteutumismahdollisuuksia ja toteutumista arvioidessa monet vastasivat, etteivät osaa sanoa. Eos -vastausten osuuksia arvioinneissa tuodaan esiin luvussa 5.1.3 sekä yksittäisiä arviointeja käsiteltäessä.

5.1.1 Tärkeimmiksi arvioidut ympäristövastuullisuutta edistävät asiat

Vastaajat arvioivat tärkeimmäksi ympäristövastuullisuuteen liittyväksi asiaksi vaarallisista jätteistä huolehtimisen, eli käytöstä poistuneiden ja myrkkijä sisältävien tuotteiden palauttamisen ostopaikkaan tai keräyspisteeseen (kännykät, tietokoneet, tietokoneiden näytöt, energiansäästölamput, loisteputket, pienet paristot, akut, jne.). Seuraava taulukko 2 kuvaa kysymyksen arviointia.

TAULUKKO 2. Vaarallisista jätteistä ja elektroniikkaromusta huolehtimisen arviointi (n=122)

Arviointiskaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	3	0	0	1	0	3	7	22	85	1	8,32
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	2	2	0	0	5	5	19	23	53	13	7,01
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	4	1	1	3	4	13	18	20	39	19	6,2

Taulukosta 2 voidaan nähdä, että asian tärkeyden on jättänyt arvioimatta vain yksi vastaaja. Sen sijaan moni on vastannut, ettei osaa sanoa millaiset toteutumismahdollisuudet asialla on (11 % vastaajista) ja kuinka asia toteutuu (19 % vastaajista). Sanallisissa arvioinneissa vastaajat perustelivat Eos -vastauksia.

En tiedä mitä käytöstä poistetuille atk-laitteillemme tapahtuu.

Uskoisin suntiotiimin huolehtivan näistä asianmukaisesti. En osaa sanoa tapahtuuko näin.

Seuraava taulukko 3 kuvaa vastaajien toiseksi tärkeimpänä arvioinnin kohteena pitämää asiaa kierrätystä, eli jätteen lajittelemista metalliin, lasiin, pakkauskartonkiin, sa-

nomalehtipaperiin, energiajätteeseen ja sekajätteeseen sekä pullojen ja tölkkien laittamista kiertoon.

TAUKUKKO 3. Kierrätyksen arviointi (n=122)

Arviointiskaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	3	0	0	0	5	4	5	27	77	1	8,16
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	1	2	2	3	6	7	20	27	51	3	7,46
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	3	7	5	2	11	10	24	28	30	2	6,7

Tätä asiaa arvioitaessa vastaajat ovat olleet Eos -vastausten vähäisestä määrästä päätellen tietoisempia kierrätyksen toteutumismahdollisuuksista sekä kierrätyksen toteutumisesta työelämässään. Sanallisissa arvioinneissa tuli ilmi, että vastaajat kokivat kierrätyksen toimivan pääasiassa hyvin. Ongelmallisena koettiin koko työyhteisön sitoutuminen kierrättämiseen.

Kaikki eivät ole kiinnostuneita jätteiden lajittelusta, eivätkä välttämättä myöskään tiedä, miten jätteet tulisi lajitella.

Tästä on jo paljon kokemusta. On vain kiinni omasta viitseliäisyydestä.

Kolmanneksi tärkeimpänä vastaajat pitivät kompostointia, eli eloperäisen biojätteen (mm. ruuantähteet) erottamista muusta jätteestä.

TAULUKKO 4. Kompostoinnin arviointi (n=122)

Arviointiskaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	2	1	0	1	4	5	13	26	70	0	8,09
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	1	5	2	3	7	6	15	32	47	4	7,25
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	4	5	4	4	9	8	19	29	34	6	6,61

Eos -vastausten vähäisestä määrästä päätellen tämänkin kysymyksen kohdalla vastaajat vaikuttavat olleen tietoisia asian toteutumismahdollisuuksista ja toteutumisesta. Samoin kuin edellisen kysymyksen kohdalla jätteiden kierrättämisestä myös biojätteen

lajittelun suhteen vastaajat kokivat biojätteen lajittelun toimivan melko sujuvasti, mutta ongelmallisena koettiin koko työyhteisön sitoutuminen asian toteuttamiseen.

Riippuu työntekijöistä, osa lajittelee ja osa ei.

Haasteena saada koko työyhteisö samoille linjoille.

Alle kouluikäiset lapsetkin osaavat hyvin biojätteet eritellä eväistään. IP:n (iltapäiväkerho) tarjoilussa erotellaan biojätteet.

5.1.2 Vähiten tärkeiksi arvioidut ympäristövastuullisuutta edistävät asiat

Arviointien kohteina olleista ympäristövastuullisuuden tekijöistä vastaajat pitivät vähiten tärkeänä kasvisruoka-aterioiden suosimista.

TAULUKKO 5. Kasvisruoka-aterioiden suosimisen arviointi (n=122)

Arviointiskaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	7	7	8	12	13	18	31	15	9	2	5,61
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	4	4	6	8	13	9	21	28	24	5	6,3
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	7	8	16	7	20	12	17	17	12	6	5,2

Sanallisissa arvioinneissa vastauksia perusteltiin muun muassa seuraavasti.

Jostain syystä kasvisvaihtoehto on harvoin niin houkutteleva, että menee esim. kalan tai kanan edelle.

Työpaikan keittiöstä saa kyllä kasvisruoka-annoksen, siis jonkinlaisen, jos sitä haluaisi.

Kasvisruokaa kohtaan minulla on edelleen se perusepäluulo, että ruoka ei maistu hyvältä. Onnekseni kasvisruoissa suunta on parempaan päin. Toivoisin voivani siirtyä kokonaan kasvissyöjäksi.

Toiseksi vähiten tärkeäksi vastaajat arvioivat työtilojen lämpötilan pitämisen alhaisena, eli työtilojen lämmön laskemisen 21 asteeseen tai alla sen.

TAULUKKO 6. Arviointi työtilojen lämpötilan pitämisestä korkeintaan 21 –asteisena (n=122)

Arviointiskaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	5	4	2	7	12	10	19	33	26	4	6,54
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	5	2	5	3	14	10	22	31	22	8	6,28
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	7	3	8	3	19	13	19	19	22	9	5,78

Työtilojen lämpötilaa koskevia sanallisia arviointeja oli kaikkein eniten, yhteensä 43 vastusta. Sanallisissa arvioinneissa neljäsosa vastaajista koki että oman työskentelytilan ikkunoista vetää.

Ikkunasta vetää niin kovasti, etten tiedä, minkä verran energiaa säästyy, mutta erittäin kylmä on.

Vastauksissa tuli esiin myös se, että useammin työtilat koetaan jo nykyisellään hyvin viileinä.

Olisin tyytyväinen jos lämpötila talvisin nousisi tasolle 20 C työhuoneesani.

Kolmanneksi vähiten tärkeänä vastaajat pitivät ekologisen kehityksen kärjessä olevien yritysten palveluiden ja tuotteiden suosimista.

TAULUKKO 7. Arviointi ekologisen kehityksen kärjessä olevien yritysten palveluiden ja tuotteiden suosimisesta (n=122)

Arviointiskaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	2	3	4	0	6	6	29	36	27	9	6,72
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	2	8	6	8	13	16	17	12	4	36	3,93
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	5	8	8	8	15	16	15	8	0	39	3,42

Tämän taulukon 7 tulkinassa on huomionarvoista En osaa sanoa –vastausten runsas määrä. 7 % vastaajista ei ole osannut sanoa kuinka tärkeä asia on ja 30 % asian toteutumismahdollisuuksia ja 32 % toteutumista arvioidessa on päätenyt Eos –vastaukseen. Epätietoisuutta on havaittavissa selvästi eniten tämän kysymyksen kohdalla. Sanallisissa arvioinneissa vastaajat kuvailevat epätietoisuuden syitä.

Tässä mietityttää se, kuinka nämä yritykset arvioidaan.

Vaikea arvioida ja itse vaikuttaa.

Kuka erottaa totuuden mainossloganeista?

5.2 Asennoitumisen ja käyttäytymisen välisten erojen jäsentyminen

Arvioinneissa oli havaittavissa asennoitumisen ja käyttäytymisen välinen kuilu kaikkia tärkeyden ja toteutumisen arviointipistemääriä verratessa sekä toteutumismahdollisuuksien ja toteutumisen pistemääriä verratessa. Asian tärkeyden ja sen toteutumisen välinen kuilu oli suurin uusiutuvien energian lähteiden suosimisessa. Asian tärkeyden pistemäärä oli 7,42, toteutumismahdollisuudet 2,96 ja toteutuminen 2,39, kuten seuraavasta taulukosta 8 käy ilmi.

TAULUKKO 8. Asian arvo, toteutumismahdollisuudet ja toteutuminen uusiutuvien luonnonvarojen käytöstä energian lähteenä (n=122)

Arviointiskaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	4	2	1	0	3	6	22	40	41	3	7,42
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	17	11	7	6	7	13	10	5	6	40	2,96
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	18	9	8	8	9	14	4	2	3	47	2,39

Uusiutuvien energianlähteiden toteutumismahdollisuuksien ja toteutumisen koetaan olevan vähäistä. Hyvin suuri osa vastaajista on myös kokenut, ettei ole tietoinen toteutuuko asia (38 %) tai millaiset toteutumismahdollisuudet uusiutuvan energian käyt-

tämisellä on (32 %). Sanallisissa arvioinneissa vastaajat kuvailivat tietämättömyyttä muun muassa seuraavasti.

En tiedä, mistä energia tuotetaan, mutta uusiutuvia pitäisi käyttää.

Seurakunnan sähkö sopimukset on tehty seurakuntayhtymän kautta, tai niin ainakin luulin, joten meillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa näihin asioihin.

En tiedä tarkalleen, mitä lähteitä työpaikan energiatuotannossa on käytetty. Asiaan voitaisiin kiinnittää enemmän huomiota ja informoida tästä.

Vastaajat ilmaisevat asian tärkeyden ja toivoisivat voivansa vaikuttaa asiaan ja saavansa enemmän informaatiota siitä, millaisia energian lähteitä seurakunnissa käytetään.

Toiseksi suurin ero asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä oli luonnonmukaisen ja eläinten elinolot huomioivan maataloustuotannon suosimisen arvioinnissa. Arvioinnit jäsentyivät seuraavan taulukon 9 mukaisesti.

TAULUKKO 9. Luomuruuan suosimisen arvo, toteutumismahdollisuudet ja toteutuminen (n=122)

Arviointikaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	3	5	2	1	10	14	23	32	30	2	6,92
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	7	7	10	11	23	16	20	4	7	17	4,43
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	14	15	9	13	24	9	10	3	1	24	3,28

Luomuruuan tärkeyden pistemäärä on 6,92, eli kaikkien arviointien vertailussa alhainen. Luomuruoka on tärkeydessä vasta sijalla 13 kaikkien 18:a kysymyksen joukossa. Kuilu asennoitumisen ja toteutumisen välillä on kuitenkin kysymyksen kohdalla toiseksi suurin. Luomuruuan suosimisen sanallisissa arvioissa vastaajat ilmaisivat pitävänsä asiaa tärkeänä, mutta vaikutusmahdollisuuksien olevan vähäiset, muun muassa korkeiden kustannusten vuoksi.

Pidän etenkin eläinten elinolojen huomioimista erityisen tärkeänä. En silti koe voivani juurikaan vaikuttaa siihen, paitsi jonkin verran rippikouluasi-oissa.

Luomu on hyvä asia, mutta kovin kallista, joten täytyy käyttää harkintaa, että milloin luomua.

Kolmanneksi suurin ero asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä oli suhteessa lähellä tuotetun ruuan suosimiseen.

TAULUKKO 10. Lähellä kuluttajaa tuotetun ruuan suosimisen arvo, toteutumismahdollisuudet ja toteutuminen (n=122)

Arviointiskaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	0	4	2	3	9	15	23	38	27	1	7,12
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	5	11	12	10	16	24	17	9	3	15	4,47
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	18	13	11	16	19	17	8	5	0	15	3,56

Lähiruuan käyttäminen koetaan vastaajien keskuudessa tärkeänä ja arvokkaana, mutta sen toteutumismahdollisuuksien ja toteutumisen koetaan olevan vähäistä. 12 % vastaajista on myös kokenut ettei osaa sanoa toteutuuko asia tai millaiset toteutumismahdollisuudet lähiruuan käyttämisellä on.

Työpaikkaruokalassa syödään sitä, mitä tarjolla kulloinkin on. En tiedä, mistä ruoka-ainekset ovat peräisin.

Teen töitä perheiden ja lasten kanssa. Olisi mukava, että esimerkiksi perhekerhoissa olisi tarjolla lähellä tuotettua ruokaa: pullaa, vihanneksia yms. Resurssien, saatavuuden ja taloudellisten kysymysten vuoksi vaikeaa.

Pyrimme pienemmässä yksikössä tekemään pieniä ostoksia suosien luomua ja lähiruokaa. Isoimmassa yksiköissä esim. leirikeskustoissa emme voi suoraan vaikuttaa valintoihin.

Lähi- ja luomu ensisijassa. Kirkolla toimii ruokapiiri.

Sanallisissa vastauksissa oli havaittavissa eri työpisteiden ja seurakuntien erilaisuus. Työpaikkaruokalan hankintoihin ei koettu voitavan vaikuttaa ja toisaalta omien eväi-

den suhteen asian toteutuminen koettiin täysin mahdollisena. Yhdessä helsinkiläisessä seurakunnassa toimii luomu- ja lähiruokaa toimittava ruokapiiri, ja kyseisen seurakunnan työntekijät toivat asian esiin vastauksissaan.

Kasvisruuan suosimista koskeva arviointi oli poikkeuksellinen. Sen kohdalla asian toteutumismahdollisuudet ovat vastaajien arvion mukaan paremmat kuin kasvisruokailuun asennoituminen tai sen toteutuminen heidän työelämässään. Kaikkien muiden kysymysten kohdalla vastaajat arvioivat asian tärkeyden korkeammalle kuin sen toteutumismahdollisuudet ja aktuaalisen toteutumisen. Alla olevan taulukon 11 mukaisesti on havaittavissa, että kasvisruoka-aterioiden suosimisen toteutumismahdollisuuksien pistemäärä on korkeampi kuin asian arvon ja sen toteutumisen pistemäärät.

TAULUKKO 11. Kasvisruoka-aterioiden suosimisen arvo, toteutumismahdollisuudet ja toteutuminen (n=122)

Arviointiskaala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eos	Keskiarvo
a) Asian arvo, tärkeys	7	7	8	12	13	18	31	15	9	2	5,61
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	4	4	6	8	13	9	21	28	24	5	6,3
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	7	8	16	7	20	12	17	17	12	6	5,2

Kasvisruokaa siis vaikuttaisi olevan tarjolla tai sen valitseminen olisi vastaajien kokemuksen mukaan mahdollista, mutta vastaajat eivät koe sen suosimista niin tärkeänä että käytännössä valitsisivat kasvisruokavaihtoehdon. Kuten aikaisemmin esitetyissä kasvisruuan suosimisen sanallisissa arvioinneissa kävi ilmi, kasvisruuan suosimiseen vaikuttaa vastaajien kokemus kasvisruuan laadun heikkoudesta.

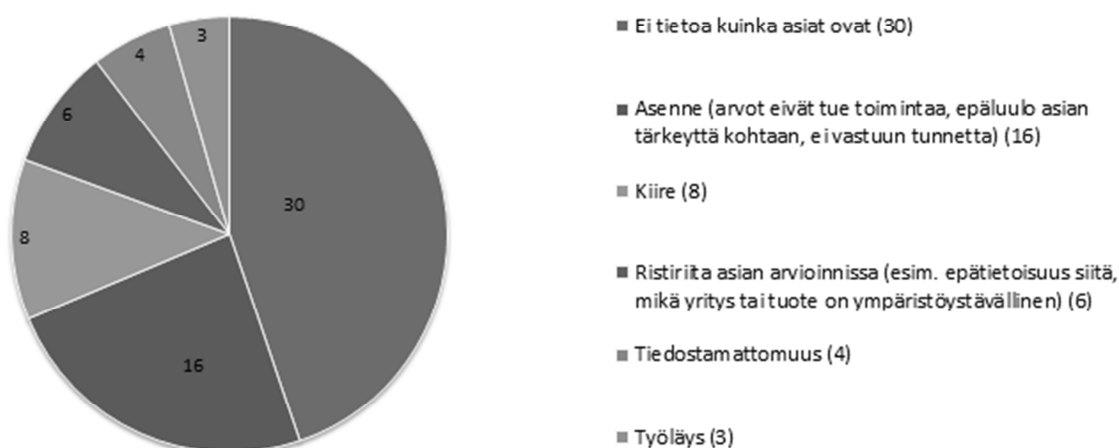
5.3 Ympäristövastuullisuuden esteitä ja mahdollisuuksia

Ympäristöeettisyyden toteutumisen esteet esitetään luvussa 4.3 esitettyihin sisäisiin henkilökohtaisiin ja ulkoisiin kontekstiin liittyviin esteisiin luokiteltuna. Aineistosta nousi teemoja, joiden mukaan yksityiskohtaisempi luokittelu muodostui. Analysoituja

sanallisia vastauksia oli yhteensä 480, joista 219 liittyi ympäristöeettisyyden toteutumisen sisäisiin tai ulkoisiin esteisiin. Muut analysoidut lauseet viittasivat ympäristöeettisen käyttäytymisen toteutumismahdollisuuksiin tai esimerkkeihin omasta tai muiden käyttäytymisestä.

5.3.1 Sisäiset esteet

Sanallisen aineiston analyysissa nousi esiin yhteensä 67 sisäisiin tekijöihin liittyvää ympäristövastuullista käyttäytymistä estävää mainintaa. Maininnat teemoitettiin kuuteen vastaajien sisäisiin tekijöihin liittyvään kategoriaan. Sisäiset estävät tekijät esitetään seuraavassa kuviossa 4.

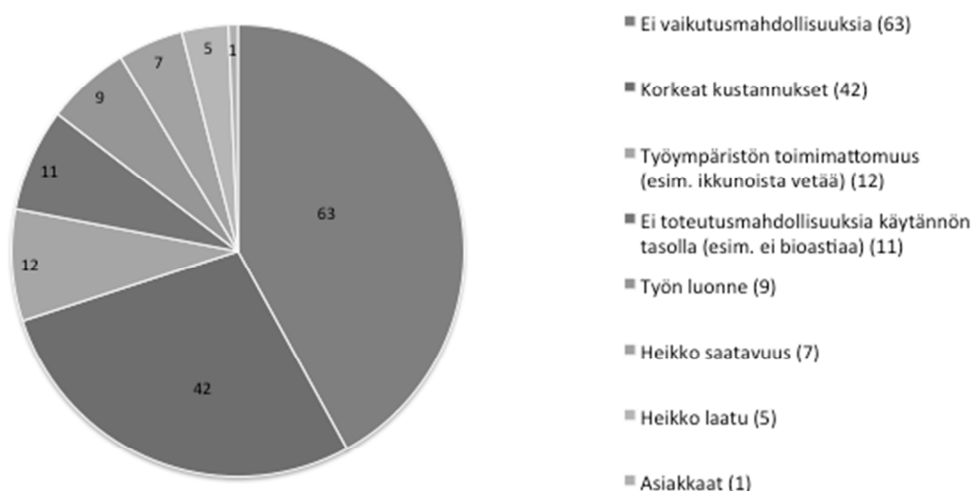
KUVIO 4. Ympäristövastuullisen käyttäytymisen toteutumisen sisäiset esteet

Ylivoimaisesti eniten vastaajien ympäristövastuullista käyttäytymistä kaikkien arvioitavien asioiden kohdalla yhteensä hankaloitti heidän kokemuksensa siitä, että he eivät ole tietoisia kuinka asiat käytännössä tällä hetkellä heidän työympäristössään toteutuvat (30 mainintaa) ja eniten epätietoisuutta ilmeni käytettävän energian lähteestä (kuusi mainintaa). Toiseksi yleisimmin mainittu sisäinen este oli asenteisiin ja arvoihin liittyvät esteet (16 mainintaa). Eniten asennetekijöihin liittyviä sisäisiä ympäristövas-

tuullisen toiminnan esteitä mainittiin liittyen luomu-, lähi- ja kasvisruokaan (seitsemän mainintaa). Kolmanneksi yleisin sisäinen estävä tekijä oli kiire (kahdeksan mainintaa). Kiire estää käyttämästä julkista liikennettä, polkupyörää tai kävelemistä liikkumismuotona työpäivän aikana tapahtuvien siirtymisten yhteydessä.

5.3.2 Ulkoiset esteet

Ulkoisiin, eli toimintaympäristöön liittyviä ympäristövastuullisuuden esteitä nousi esiin yhteensä 152, eli yli kaksinkertainen määrä sisäisten esteiden määrään verrattuna. Vastukset jakoutuivat kahdeksaan kategoriaan. Ulkoiset estävät tekijät kategorioihin jaettuna esitetään kuviossa 5.

KUVIO 5. Ympäristövastuullisen käyttäytymisen toteutumisen ulkoiset esteet

Ulkoiseen kontekstiin liittyvistä esteistä merkittävin oli vastaajien kokemus siitä, ettei heillä ole mahdollisuutta vaikuttaa arvioinnin kohteena olleisiin asioihin (63 mainintaa). Yleisimmin vaikutusmahdollisuuksien puuttuminen koettiin ympäristöeettistä toimintaa estävänä tekijänä liittyen kysymykseen tavaroiden uusimisesta vasta niiden rikkouduttua (12 mainintaa). Toiseksi yleisin ulkoinen estävä tekijä oli ympäristöeetti-

sesti kestävien hyödykkeiden korkeat kustannukset (43 mainintaa). Kolmantena nousi esiin koetut puutteet työskentelytiloissa ja huoltotoimissa (12 mainintaa) sekä neljäntenä puutteet ympäristövastuullisen toiminnan mahdollistavista puitteista, kuten puuttuvat jätteidenlajitteluastiat (11 mainintaa).

5.3.3 Ympäristövastuullisuuden esteet kysymyksissä, joissa tärkeyden ja toteutumisen ristiriita oli suurin

Suurin ristiriita asian tärkeyden ja toteutumisen välillä esiintyi uusiutuvien energian lähteiden käyttöön liittyvässä kysymyksessä. Sanallisia vastauksia kysymykseen oli yhteensä 27, ja niistä 19 sisälsi maininnan asian toteutumista estävästä tekijästä. Seuraavassa taukukossa on nähtävissä eriteltyinä käyttäytymisen toteutumista estävät sisäiset ja ulkoiset tekijät, joita vastaajat toivat esiin sanallisissa vastauksissaan.

TAULUKKO 12. Yhteenveto uusiutuvien energian lähteiden käytön toteutumisen esteistä

Esimerkkikommentteja	Sisäiset esteet	Mainintojen määrä
Ei mitään tietoa sähkön toimittajasta tai sähkösopimuksen sisällöstä. En tiedä käyttääkö srk yhtymä esim. tuulisähköä?	Ei tietoa kuinka asiat ovat	8
Hömpänpömpää, kaikki vesitty sähköyhtiöiden ja verottajan ahneuteen.	Asenne	3
	Ulkoiset esteet	
En voi vaikuttaa tähän. En voi vaikuttaa hankintasopimukseen	Ei vaikutusmahdollisuuksia	6
Hinta ja saatavuus ratkaisevat.	Korkeat kustannukset	2
YHTEENSÄ		19

Sanallisissa vastauksissa kolme vastaajaa ilmaisi tietävänsä, että käytössä on vesivoimalla tuotettu energia.

Toiseksi suurin asennoitumisen ja käyttäytymisen välinen kuilu oli luonnonmukaisen ja eläinten elinolot huomioivan maataloustuotannon suosimisen arvioinnissa. Sanallisia kommentteja oli yhteensä 34 ja niistä 29 liittyi luomutuotannon käytön esteisiin.

TAULUKKO 13. Yhteenveto luomutuotannon suosimisen toteutumisen esteistä

Esimerkkikommentteja	Sisäiset esteet	Mainintojen määrä
En osaa sanoa, kuinka hyvin luomuruoka otetaan huomioon työpaikkaruokalassa.	Ei tietoa kuinka asiat ovat	4
En pidä luomua tärkeänä, tutkimukset eivät puolla sen arvoa.	Asenne	3
	Ulkoiset esteet	
Luomuruoan hankintaa vaikeuttaa ainostaan hinta.	Korkeat kustannukset	13
Suuri osa työaikana syömästani ruuasta on toisten tarjoamaa ja laittamaa, enkä pysty vaikuttamaan siihen onko se luomua vai ei.	Ei vaikutusmahdollisuuksia	7
Luomutuotteiden huono saatavuus lähikaupasta.	Heikko saatavuus	2
YHTEENSÄ		29

Luomutuotannon suosimisen suurin este vaikuttaa vastaajien näkemyksen mukaan olevan sen hinta. 45 % sanallisista vastauksista jotka liittyivät luomutuotannon käytön esteisiin koski luomutuotannon korkeita kustannuksia.

Kolmanneksi suurin asennoitumisen ja käyttäytymisen välinen kuilu oli lähiruuan suosimisen arvioinnissa.

TAULUKKO 14. Yhteenveto lähiruuan suosimisen toteutumisen esteistä

Esimerkkikommentteja	Sisäiset esteet	Mainintojen määrä
Työpaikkaruokalassa syödään sitä, mitä tarjolla kulloinkin on. En tiedä, mistä ruoka-aineet ovat peräisin.	Ei tietoa kuinka asiat ovat	5
Sinänsä tärkeä asia, johon ei tule tarpeeksi kiinnitettyä huomiota.	Tiedostamattomuus	5
Lähellä tuotetun ruoan suosiminenkaan ei ole yksiselitteisesti positiivinen asia joten hyvä-paha akseli ei ole tieteellistä tutkimusta vaan siinä menevät hyödyt ja asenteet sekaisin	Asenne	3
	Ulkoiset esteet	
Prisma kortilla ostetaan usein halvinta ja silloin ei näitä ympäristöasioita mietitä.	Korkeat kustannukset	8
Näihin asioihin en voi itse vaikuttaa.	Ei vaikutusmahdollisuuksia	8
Yleensä lähiruoka on sellaista, jota ei välttämättä saa lähellä olevasta ruoka-kaupasta.	Heikko saatavuus	6
YHTEENSÄ		35

Lähiruuan suosimisen merkittävimmät esteet ovat sen korkeat kustannukset sekä puuttuvat vaikutusmahdollisuudet. Seitsemän vastaajaa toisaalta ilmaisi että omien eväiden suhteen asiaan voi vaikuttaa, ja siltä osin lähiruuan suosiminen toteutuu heidän työelämässään.

5.4 Ympäristövastuullisuuden edistämisen keinoja

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin vastaajien asennoitumista ympäristövastuullisuuden edistämiseen seurakunnissa. 119 (97,5 %) vastaajaa oli sitä mieltä, että ympäristövastuullisuutta on syytä edistää ja kolme (2,5 %) vastaajaa ei pitänyt sitä tarpeellisenä.

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin myös millä keinoilla ympäristövastuullisuutta tulisi vastaajien mielestä edistää seurakuntien työntekijöiden työelämässä ja seurakuntien toiminnassa. Tärkeimpänä keinona vastaajat pitivät tiedotuksella, valistuksella tai koulutuksella motivoimista, toiseksi tärkeimpänä ympäristötyöryhmien perustamista ja

niiden toimintaa seurakunnissa ja kolmanneksi tärkeimpänä sääntöjen ja määräysten uudistamista tai niillä velvoittamista. Vastaajat pitivät tärkeimpänä keinona tiedottamista ja koulutusta, joka vastaa hyvin merkittävimpään sisäiseen esteeseen eli tiedon puutteeseen vaikuttamista. Ympäristöryhmien toimiminen koetaan ilmeisesti myös merkittävänä, koska se oli vaikuttamiskeinona toiseksi tärkein. Myös vastaajien sanallisissa vastauksissa tuli esiin se, että ympäristöryhmien kautta asioihin koetaan voitavan vaikuttaa.

Kyselylomakkeessa vastaajilla oli lisäksi mahdollisuus tuoda vapaasti esiin omia ehdotuksiaan ympäristövastuullisuuden edistämiseksi. Sanallisia vastauksia oli yhteensä 40, joista 38 sisälsi vastaajan itse ehdottaman edistämiskeinon. Seuraava taulukko kuvaa vastaajien ideoita niiden esiintymisen yleisyyden mukaisessa järjestyksessä.

TAULUKKO 15. Vastaajien omia ehdotuksia ympäristövastuullisuuden edistämiskeinoiksi

Ehdotettu keino	Mainintojen määrä	%
Palkitseminen tai kilpailu	8	21
Ympäristöaiheisten tapahtumien ja tempauksien järjestäminen	7	18
Ympäristökriteerit huomioivien hankintojen mahdollistaminen (esim. resursseja lisäämällä ja yhteisiä toimintaohjeita laatimalla)	5	13
Säännöt ja sanktiot	3	8
Tiedon jakaminen	3	8
Muut keinot (esim. asennekasvatus, kierrätysastioiden hankkiminen, jne.)	12	32
Yhteensä	38	100

Edistämiskeinojen sanallisissa vastauksissa toistui kahdeksan kertaa ehdotus ympäristövastuullisen toiminnan palkitsemisesta.

Vuoden ympäristövastuullisuuspalkinto (rahaa).

Palkitseminen ja tieto muille mistä hyvästä.

Toisiksi yleisimmin eli seitsemän kertaa vastauksissa toistui ehdotus ympäristöaiheisten tapahtumien ja tempauksien järjestämisestä.

Ympäristövastuuviikko vaikka keväällä ja syksyllä. Voisi motivoida esim. eri työalat pieneen kilpailuun. Vastuuviikko myös (lapsille) koululaisille, joiden kanssa työskentelen. Jotain tehtäviä, ja osaajat palkitaan!

Eriytyiset aiheeseen liittyvät tempaukset , joita onkin toteutettu työyksikössäni.

Kolmanneksi yleisin toistuva ehdotus liittyi ympäristökriteerit huomioivien hankintojen tekemiseen ja mahdollistamiseen esimerkiksi resursseja lisäämällä ja yhteisiä toimintaohjeita laatimalla.

Mahdollisuudet hankintoihin joissa ympäristökriteerit otetaan huomioon.

Asiantuntevaa ostamista, ostamisen keskittäminen, tavarantoimittajien keskitetty valitseminen, kilpailutuksessa ympäristökriteerit.

Ympäristövastuullisen asennoitumisen ja käyttäytymisen sanallisissa arvioinneissa vastaajat toivat ympäristövastuullisia käytäntöjä estävien tekijöiden lisäksi esiin myös muita asioita, jotka viittasivat ympäristöeettisen käyttäytymisen toteutumismahdollisuuksiin tai esimerkkeihin omasta tai muiden käyttäytymisestä. Huomattavan moni vastaaja (12) ilmaisi energiaa säästävää käyttäytymistä koskevan kysymyksen kohdalla että työpaikan toimintatavat ovat energiaa säästäviä. Vastaajat ovat kaiken kaikkiaan hyvin tietoisia energiaa säästävistä toimenpiteistä ja sanallisissa vastauksissa ilmaisevat että työyhteisössä on keskusteltu aiheesta, ja energian säästämiseksi on laadittu toimintaohjeita esimerkiksi tietokoneiden ja valojen sammuttamisen suhteen. Muita vastaajien mainitsemia työpaikan toimintatapoihin liittyviä ympäristövastuullista vaikuttamista edistäviä tekijöitä olivat muun muassa ympäristötyöryhmät, Vihreät riparit -hanke, leirityössä tehty ympäristökasvatus sekä työpaikalle hankitut lainapyörät.

5.5 Tietoisuus kirkon ympäristödiplomista

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin vastaajien tietoisuutta siitä, onko heidän työpaikalleen myönnetty kirkon ympäristödiplomi. Diplomi on myönnetty koko Helsingin seurakuntayhtymälle, eli kaikille Helsingissä toimiville seurakunnille sekä Seurakuntayhtymän työyksikölle.

Vastaajista 71 % tiesi että seurakunnalle, jossa työskentelee, on myönnetty kirkon ympäristödiplomi. 26 % vastaajista ei tiennyt onko työyhteisöllä diplomia ja 3 % oli sitä mieltä että diplomia ei ole myönnetty. Luvut vastaavat hyvin Helsingin seurakuntayhtymässä talvella 2013 työntekijöiden keskuudessa tehtyä kyselyä, jonka vastaajista 71 % tiesi, mikä on Kirkon ympäristödiplomi, 29 % ei tiennyt. (Hienonen 2013.)

Tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että tietoisuus diplomin olemassaolosta voisi olla yleisempää. Vastaajien tietämättömyys siitä, kuinka ympäristöön liittyvät asiat ovat, kertoo myös osaltaan siitä että informaatio ympäristödiplomin sisällöstä on vastaajille melko vieras. Ympäristödiplomin käsikirjassa eritellään ympäristödiplomin sisältöä ja esitellään keinoja, joilla ympäristön hyvinvoinnista huolehtiminen mahdollistuu. Käsikirjassa esitellään seikkaperäisesti myös käytännön toimia, joilla ympäristövastuullisuus voi toteutua kirkon toiminnassa.

Ympäristödiplomissa edellytetään, että työntekijät tuntevat oman toimintansa ympäristövaikutukset ja pyrkivät minimoimaan ympäristöhaitat. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi henkilöstölle tulisi antaa tarpeellisessa määrin tietoa ja valmiuksia. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella valmiuksien luominen sekä tiedon saattaminen työntekijöille on haasteellista. Merkittävimmät esteet ympäristövastuulliselle toiminnalle ovat tulosten perusteella juuri valmiuksien ja tiedon puute. Tutkimuksen tulokseen ympäristödiplomiin liittyvän tietoisuuden suhteen saattaa vaikuttaa Helsingin seurakuntayhtymän suuri koko. Suurissa seurakuntayhtymissä ympäristödiplomikäytännön haasteena on ylätason ja ruohonjuuritason yhteistyö (Pihkala 2013, 14).

5.6 Tulosten tarkastelua aikaisemman tutkimuksen valossa

Arto O. Salosen väitöstutkimuksessa tutkittiin kestävän kehityksen mukaista asennoitumista ja käyttäytymistä. Salosen tutkimuksen tulosten perusteella asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä oli havaittavissa kuilu. Kestävän kehityksen mukainen asennoituminen oli yleistä, mutta myönteisestä asennoitumisesta ei välttämättä seurannut kestävän kehityksen mukaista käyttäytymistä, kuten tässäkin tutkimuksessa kävi ilmi ympäristövastuullisuuden suhteen. Salosen tutkimuksen informantit olivat Metropolia -ammattikorkeakoulun opiskelijoita.

Tämän opinnäytetyön tulokset ovat hyvin yhtäläiset Salosen tutkimustulosten kanssa rinnakkain tarkasteltuina. Salosen tutkimuksessa tärkeimpinä pidetyt ekologiseen kestävyteen liittyvät arvioinnit olivat kierrätys (8,43), vaarallisista jätteistä huolehtiminen (8,44) sekä kompostointi (8,18). Tässä tutkimuksessa tärkeimpinä pidetyt ympäristövastuullisuutta edistävät asiat olivat samat kolme arviointia; vaarallisista jätteistä huolehtiminen (8,32), kierrätys (8,16) sekä kompostointi (8,09). Salosen tuloksissa vähiten merkittävänä pidettiin kasvisruuan suosimista (5,60), kuten tässäkin tutkimuksessa (5,61). Kasvisruuan suosimisen suhteen Salosen tutkimustulos oli, että kasvisruuan suosimisen toteutumismahdollisuudet ovat korkeammat kuin sen aktuaalinen suosiminen, samoin kuten tässäkin työssä. Eli kasvisruuan suosimisen mahdollisuudet olisivat olemassa, mutta jäävät toteutumatta.

Suurimmat kuilut asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä Salosen tuloksissa olivat uusiutuvien energian lähteiden käytön suosimisessa (4,75) sekä luomutuotannon suosimisessa (3,58). Tässä tutkimuksessa suurimmat kuilut havaittiin samojen arviointien kohdalla. Suurin kuilu oli uusiutuvien energian lähteiden käyttämisessä (5,03) ja toiseksi suurin luomutuotannon suosimisessa (3,64).

6 TULOSTEN YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Ole se muutos, jonka haluat maailmassa nähdä.

Mahatma Gandhi

6.1 Ympäristöeettiset asenteet ja käyttäytyminen sekä ympäristövastuullisuuden esteet

Tutkimuksen empiirisen aineiston perusteella voidaan sanoa, että vastaajien asenteet ympäristöä ja kyselylomakkeeseen valikoituneita ekologisen kestävyiden teemoja kohtaan ovat kaiken kaikkiaan myönteiset. Tutkimuksen lähtökohtana on yhteisen elinympäristömme itseisarvo, ja tutkittavat vaikuttavat suhtautuvan myönteisesti luonnon ja yhteisen elinympäristömme suojelemiseen. Ekologisen kestävyiden konkretisoituminen, ravintoon, asumiseen ja liikkumiseen liittyvien tapojen, tottumusten ja arvostusten tarkasteluun (ks. luku 2.1) tuntuu olevan vastaajille tuttu asia. Tärkeimpinä ympäristöasioina vastaajat pitivät vaarallisten jätteiden lajittelua (8,32), jätteiden kierrättämistä ja lajittelua yleensä (8,16) sekä kompostointia (8,09). Vastaajien sanallisissa kommentteissa ilmaistiin, että kierrätysasiat ovat tuttuja ja että kierrätys toimii pääsääntöisesti työpaikoilla hyvin.

Vähiten tärkeinä vastaajat pitivät kasviruuan suosimista (5,61), työtilojen lämpötilan pitämistä alhaisena (6,54) sekä ekologisen kehityksen kärjessä olevien yritysten tuotteiden suosimista (6,72). Kasviruuan suosimisen toteutumismahdollisuudet olisivat tämän tutkimuksen tulosten mukaan paremmat kuin sen toteutuminen, kuten Salosenkin tutkimustuloksissa. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että kasviruuan suosimista estää vastaajien arvio sen laadusta ja hinnasta verrattuna muihin ateriovaihtoehtoihin. Työtilojen lämpötilaa koskevan kysymyksen kohdalla vastaajien sanallisista arvioinneista kävi ilmi, että useissa työpisteissä työtilan lämpötila koetaan liiankin alhai-

senä. Sopivan lämpötilan kokemus lienee hyvin yksilöllistä ja työpistekohtaisesti vastaajat kokivat työtilat usein liian vetoisina tai joissain tapauksissa liian lämpiminä. Useissa työpisteissä mainitaan käytettävän myös irrallisia lämmityslaitteita joiden ympäristöystävällisyyttä vastaajat kritisoivat. Ekologisen kehityksen kärjessä olevien yritysten tuotteiden suosimista arvioidessaan vastaajat ilmasivat kokevansa epätietoisuutta siitä, kuinka arvioida yrityksiä tästä näkökulmasta. Kysymyksen kohdalla toteutumismahdollisuuksien ja toteutumisen En osaa sanoa -arviointeja oli koko aineistoon nähden toiseksi eniten (75).

Tutkimuksen empiirisen aineiston perusteella on myös havaittavissa, että tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä on kuilu, joka ilmenee jokaista 17:a tärkeyden ja toteutumisen arviointia verrattaessa sekä jokaista toteutumismahdollisuuksien ja toteutumisen arviointia toisiinsa verrattaessa. Mittauksen kohteena olleiden kahden asennetekijän arviointipistemäärien keskiarvot olivat systemaattisesti suurempia kuin niitä vastaavat käyttäytymisen pistemäärät, kuten taulukosta 1 sivuilla 37-38 voidaan nähdä. Suurimmat kuilut asennoitumisen ja käyttäytymisen välillä olivat uusiutuvien energianlähteiden suosimisessa (5,03), luonnonmukaisen ja eläinten elinolot huomioivan maataloustuotannon suosimisessa (3,64) sekä lähellä kuluttajaa tuotetun ruuan suosimisessa (3,56).

Asennoitumisen ja käyttäytymisen välisen kuilun syntymiseen vaikuttavista sisäisistä esteistä merkittävimmät olivat tulosten perusteella tiedon puute (30), asenne (16) sekä kiire (8). Eniten epätietoisuutta ilmaistiin uusiutuvien energian lähteiden käyttöön liittyen. Vastaajat kokivat asian tärkeänä, mutta eivät olleet tietoisia mitä energian lähteitä työpaikalla käytetään. Asennetekijät olivat merkittävin sisäinen este suhteessa luomutuotannon ja lähiruuan suosimiseen. Kiire vaikutti estävänä sisäisenä tekijänä eniten joukkoliikenteen, pyöräilemisen ja kävelemisen suosimiseen liikkumismuotona.

Merkittävin ulkoinen ympäristövastuullisen käyttäytymisen toteutumista estävä tekijä oli tulosten perusteella kokemus siitä, että kyseessä olevaan asiaan ei ole mahdollista vaikuttaa (63). Tämä oli samalla merkittävin kaikista estävistä tekijöistä. Kokemus vaikutusmahdollisuuksien puuttumisesta oli yleisintä tavaroiden uusimisen ja kierrättämi-

sen arvioinneissa. Vaikuttaminen siihen, että tavaroita ja laitteita hankittaisiin vasta vanhojen rikkouduttua, koettiin ongelmallisena. Vastaajien kokemuksen mukaan laitteita uusitaan joissain tapauksissa turhan usein, esimerkiksi laitteiden leasingsopimuksesta johtuen. Toisaalta ajanmukaisten laitteiden käyttäminen koettiin mielekkäänä myös niiden energiatehokkuuden vuoksi. Jätteiden kierrättäminen, eli erilaisten jätteiden lajitteleminen, tuntuu toimivan vastaajien työelämässä yleisesti ottaen hyvin. Vastaajien asenne jätteiden lajittelemista kohtaan oli hyvin myönteinen, se koettiin toiseksi tärkeimpänä kaikista arvioinnin kohteista, ja pääsääntöisesti sen ilmaistiin toimivan hyvin. Toiseksi suurin yksittäinen konkreettisiin vaikuttamismahdollisuuksiin liittyvä ympäristövastuullisen käyttäytymisen este liittyy kuitenkin nimenomaan jätteiden lajittelemiseen. Vastaajien kierrätysmotivaatio on korkea, eikä asenteen ja käyttäytymisen välillä ole erityisen huomattavaa kuilua tämän arvioinnin kohdalla. Tilastollinen piikki kokemuksesta vaikutusmahdollisuuksien puuttumisesta voi kuitenkin kertoa siitä, että kierrättämisen mahdollisuudet puuttuvat tietyistä työpisteistä. Kahdeksan vastaajaa ilmaisi, että työpaikalta puuttuu asianmukaiset kierrätysastiat. Toiseksi yleisin ulkoinen estävä tekijä oli vastaajien sanallisissa arvioinneissa korkeat kustannukset, jotka estivät varsinkin luomutuotannon suosimista. Kolmanneksi merkittävin ulkoinen estävä tekijä liittyi työympäristöön ja sen toimimattomuuteen ja kaikki maininnat (12) havaittiin työtilan lämpötilaa koskevan arvioinnin kohdalla. Näissä sanallisissa arvioinneissa vastaajien kokemuksen mukaan työtilojen ikkunoista vetää ja termostaatit eivät toimi.

Merkittävimmät ympäristövastuullisen käyttäytymisen esteet olivat tämän tutkimuksen mukaan vaikutusmahdollisuuksien puuttuminen (63), korkeat kustannukset (42) sekä tiedon puute (30). Ulkoiset, kontekstiin ja olosuhteisiin liittyvät esteet ovat selvästi merkittävämmässä roolissa kuin sisäiset, asenteisiin ja toimintakykyyn liittyvät esteet. Yhteensä ulkoisiin esteisiin liittyviä mainintoja oli 152, eli yli kaksinkertainen määrä sisäisiin esteisiin (67) verrattuna. Käytäntöjä luovilla sekä resursseista päättävillä tahoilla onkin suuri rooli toimintatapojen ja toiminnan rakenteiden muuttumisprosessissa, sillä ympäristön kannalta eettisten valintojen esteenä koetaan olevan niiden korkeat kustannukset, tietämättömyys asioiden laidasta sekä kokemus siitä että asioihin ei voi vaikuttaa vaikka halua ja motivaatiota olisikin. Saattaa olla, että sellaiset ohjauskeinot, joiden avulla työntekijöiden tietämystä, vaikutusmahdollisuuksia ja resursseja voi-

si lisätä, parantaisivat ympäristöeettisempiin käytäntöihin siirtymistä työelämässä. Ohjauskeinojen käyttöä puoltaa myös se, että vaikka asennoituminen olisikin myönteistä, käyttäytyminen ei aina ole asenteen mukaista. Ulkopuoliset rakenteet, kuten yhteiset ohjeistukset, sopimukset ja palkitseminen voisivat vastaajien mukaan luoda uusia toimintakäytäntöjä joiden toteuttamiseen vastaajilla tuntuu jo olevan motivaatiota.

Vastaajat olivat hyvin yksimielisiä siitä, että ympäristövastuullisuutta seurakunnissa tulisi edistää. 119 vastaajaa (97,5 %) piti asiaa tärkeänä kolmen (2,5 %) vastaajan ollessa sitä mieltä ettei asiaa ole syytä edistää. Vastaajat toivat sanallisesti esiin omia ehdotuksiaan ympäristövastuullisuuden edistämiseksi. Yleisimmin ehdotettuja edistämiskeinoja olivat ympäristövastuullisuudessa kilpaileminen ja ympäristövastuullisesta toiminnasta palkitseminen, ympäristöaiheisten tapahtumien järjestäminen sekä ympäristövastuullisten hankintojen mahdollistaminen esimerkiksi resursseja lisäämällä ja yhteisiä toimintaperiaatteita ja -ohjeistuksia laatimalla. Vastaajien omat ehdotukset voisivatkin edistää ympäristövastuullisten käytäntöjen toteutumista seurakuntatyössä sekä toimivina ohjauskeinoina että motivoimalla työntekijöitä toimimaan vastuullisemmin työelämässään.

6.2 Ympäristövastuullisen elämäntavan muodostuminen

Luvussa 2.3 kuvaillaan ympäristövastuullisen elämäntavan muodostumista. Sen katsotaan muodostuvan kolmen toisiinsa kytkeytyvän muuttujakategorian vaikutuksessa. Lähtötason muuttujista merkittävin on ympäristöherkkyys, eli empaattinen suhtautuminen ympäristöön. (Cantell & Koskinen 2004, 62.) Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että vastaajat suhtautuvat ympäristöön empaattisesti. Arvioinnit ympäristöasioiden tärkeydestä olivat hyvin positiivisia. Toinen taso ympäristövastuullisen elämäntavan muotoutumisessa muodostuu henkilökohtaisen merkityksen muuttujista, eli asioista jotka tekevät ympäristöasioista henkilökohtaisesti tärkeitä ja niistä kertovat syvällinen ymmärrys ympäristöasioista sekä henkilökohtainen sijoitus ympäristöasioihin. Tulosten perusteella tämän tutkimuksen vastaajat ovat yleisesti

ottaen valmiita näkemään vaivaa ja käyttämään aikaa tai rahaa toimiakseen ympäristövastuullisesti. Tulosten perusteella vastaajien työelämän toimintaympäristö ei kuitenkaan aina tarjoa mahdollisuuksia ympäristön kannalta kestävään käyttäytymiseen. Kolmas taso on voimaantumisen taso. Voimaantumisen kokemus on oleellista vastuullisen käyttäytymisen synnyssä ja sen kautta myös yksilön halu toimia kasvaa. Voimaantunut ihminen luottaa omiin kykyihinsä vaikuttaa. Voimaantumisen edellytyksiä ympäristövastuullisuuteen liittyen ovat vastuulliseen toimintaan tarvittavat tiedot ja taidot, luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin sekä halu toimia ympäristön puolesta. (Aarnio-Linnanvuori 2010, 12-13; Hungerford & Volk 1990, 260-261; Cantell & Koskinen 2004, 62.)

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että vastaajilla on olemassa oleva halu toimia ympäristön puolesta, mutta tarvittavat tiedot ja taidot ovat osittain puutteellisia. Tähän voidaan vaikuttaa tiedottamista tehostamalla ja koulutusta lisäämällä. Lisäksi vastaajien kokemus omien vaikutusmahdollisuuksien puuttumisesta vaikeuttaa ympäristövastuullisempaan elämäntapaan siirtymistä työelämässä. Luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin on heikko, ja voimaantumisen kokemus joka vahvistaa ympäristövastuullisen elämäntavan muodostumista, jää puuttumaan. Voimaantumisen rinnalla kulkee myös termi valtautuminen. Se tarkoittaa prosessia jossa yksilö kokee saavansa valtaa ja mahdollisuuksia toimia omassa yhteisössään (Aarnio-Linnanvuori 2010, 12-13). Lisäämällä vastaajien tietoja ja taitoja, luomalla toimivia ohjauskeinoja sekä mahdollisuuksia vaikuttaa, voidaan vastaajien työelämässä mahdollistaa kokemus valtautumisesta, jonka myötä ympäristövastuullinen elämäntapa voi aktualisoitua.

Parempaan tulevaisuuteen tarvitaan vastuullista politiikkaa, uusia ratkaisuja, käyttäytymismuutoksia ja arvoja. Kun monella alueella, kuten elämäntavoissa, kulttuurissa, instituutioissa ja taloudessa tapahtuu toisiaan vahvistavia samansuuntaisia muutoksia, voi syntyä myönteisen toiminnan kehä. Myös ympäristön kestävyys turvaamiseksi tarvitaan tällaista positiivista kierrettä. Kierre ei lähde liikkeelle itsestään, vaan tarvitaan monia aktiivisia muutoksen aikaansaavia tekijöitä. Välttämätön ehto onnistuneelle ympäristötyölle on ruohonjuuritason toiminta, mikä varmistaa myös päättävien tahojen kiinnostuksen ympäristöasioihin. Tiedostusvälineillä, kansalaisjärjestöillä ja eri-

laisilla instituutioilla on tärkeä rooli ympäristötyössä. Muutos alkaa yksilöstä, vaikka yksittäinen ihminen saattaa kokea voimattomuutta maailmanlaajuisten ilmiöiden edessä. (Hautojärvi 2007, 14-20.) Peruskysymys ympäristöasioissa liittyy hyvään elämään ja sen ylläpitämiseen. Ei riitä että huolehditaan vain siitä mitä tarvitaan nyt, vaan on osoitettava viisautta tehdä oikeita valintoja myös tulevaisuuden kannalta.

6.3 Kristinuskon rooli ympäristönsuojelussa

Tutkimuksen viitekehyksen kannalta on kiinnostavaa, että aineistossa ei juurikaan tullut ilmi informanttijoukon ajatuksia kristinuskon ja ympäristön suhteesta. Sanallisissa vastuksissa ei ollut yhtä kysymystä lukuun ottamatta ollenkaan mainintoja siitä, että ympäristövastuullisuuden voisi ajatella liittyvän kristittyinä elämiseen. Ekoteologian ajatus kristityn vastuusta luomakunnan tilanhoitajana, viljelijänä ja varjelijana ei tullut esiin vastauksissa millään tavalla. Tämä saattaa johtua siitä että ympäristöasiat ovat nivoutuneet osaksi arkea, eikä niiden syitä tai perusteita koeta tarpeelliseksi pohtia, eivätkä vastaajat toisaalta kyseenalaistaneetkaan ympäristöasioiden arvoa. Kuitenkaan vastuuta ympäristöstä ei ainakaan tämän tutkimuksen kohdalla tuotu esiin kristityn näkökulmasta eettisenä, dogmaattisena tai hengellisenä kysymyksenä. Kyselyn viimeinen arviointi, joka koski omistamisen merkitystä oli ainoa teema, joka nosti kirkon roolin esiin sanallisissa vastauksissa. Kysymyksessä arvioitiin omistamisen merkitystä ja painopisteen siirtymistä omistamisen korostamisesta aineettomien asioiden arvostamiseen, eli henkisten asioiden suosimiseen materiaalistien asioiden kustannuksella. Sanallisissa vastauksissa vastaajat (22) olivat suurimmaksi osaksi sitä mieltä että henkisten asioiden arvostaminen on kirkon työn ydinasiaa.

Ympäristöasiat siis tuntuvat konkretisoituvan vastaajien työelämässä arjen tasolla. Tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen kysymysten muotoilulla olisi varmasti voinut vaikuttaa siihen, että vastaajat olisivat tuoneet esiin ajatuksiaan kristinuskon ja ympäristöasioiden suhteesta. Toisaalta kysymysten muotoilu jätti vastaajalle vapauden ilmaista ajatuksiaan ilman minkäänlaista johdattelua. Tutkimuksen kohteena tässä työssä oli asenteiden ja käyttäytymisen tutkiminen sekä ympäristövastuullisuuden esteet, eikä

niinkään ekologian ja teologian suhteen hahmottuminen vastaajien ajattelussa. Tämän tutkimuksen pohjalta voisi kuitenkin olla kiinnostavaa tehdä jatkotutkimusta kirkon työntekijöiden ajatuksista ekologian ja teologian suhteesta.

Luvussa 5.5 todetaan, että tutkittavat eivät olleet kovin tietoisia kirkon ympäristödiplomista ja tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että tiedon puute ylipääntään vaikeuttaa kirkon työntekijöiden ympäristövastuullista toimintaa. Kirkon piirissä tehdään paljon ympäristötyötä, jota tässäkin opinnäytetyössä on esitelty. Konkreettisia esimerkkejä ympäristötietoisuuden kasvusta kirkossa on nähtävissä muun muassa tässä työssä esitellyissä ympäristödiplomin käsikirjassa, kirkon ilmasto-ohjelmassa, kirkon strategiassa ja tulevaisuusselonteossa. Ympäristötietoisuus halutaan ulottaa kirkon toiminnan joka tasolle, jotta kirkolla voi olla moraalista selkärankaa edellyttää samaa muultakin yhteiskunnalta. On kuitenkin kysytty mielletäänkö ympäristötyö ruohonjuuritasolla seurakunnan ”omimpaan” toimintaan kuuluvaksi. (Kainulainen 2007, 115-116.) Tämän opinnäytetyön tulosten perustella vaikuttaa siltä, että kirkon ympäristötyö tuntuu olevan kirkon työntekijöille melko vierasta. Ympäristötyötä tehdään jo paljon, mutta sen toteutumisesta ja perusteista tiedetään suhteellisen vähän. Asennoitumisen myönteisyyteen nähden käytännön toiminnan mahdollisuudet koetaan puutteellisiksi tai ehkä sitoutuminen käytännön toimintaan on heikkoa.

Vaikuttaa siltä, että vaikka ekoteologisella ajattelulla on suhteellisen pitkät perinteet, ei ympäristöstä huolehtiminen välttämättä jäsenny kirkon työntekijöiden arjessa osaksi kristittyä elämistä luomisuskon käytännöllisenä ulottuvuutena. Luonnosta huolehtimisessa on olennaista omakohtaisen motivaation syntyminen ja ylläpitäminen. Rakkaus ja yhteenkuuluvuus luonnon kanssa voivat toimia paljon parempina motivaatioina luomakunnasta huolehtimiselle kuin vastuu ja velvollisuudentunto. (Kainulainen 2007, 180.) Kristinusko voi olla tässä suuri voimanlähde, vaikka moni saattaa edelleen olla siinä käsityksessä, ettei kristinusko liity luonnonsuojeluun millään lailla. Kuitenkin usko ja uskonto liittyvät koko elämään ja luonto eli luomakunta on aivan olennainen osa elämää – eli myös olennainen osa uskoa. (Pihkala 2010, 7.)

LÄHTEET

Aarnio-Linnanvuori, Essi 2010. Ympäristökasvatus: teoriaa, käsitteitä ja sisältöjä. Teoksessa Sipiläinen, Ilkka & Tukeva, Pekka (toim.) Ympäristökasvatus seurakunnassa. Helsinki: Kirjapaja.

Alasuutari, Pertti 1995. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hautojärvi, Sirkka 2007. Ympäristöpolitiikan mahdollisuudet toiminnan ohjaamisessa. Teoksessa Helenius, Timo (toim.) Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. Helsinki: Edita.

Henkilöstökertomus 2012. Helsingin seurakuntayhtymä i.a. Henkilöstökertomus vuodelta 2012.

Hienonen, Elina 2013. Ympäristöasiantuntija, Helsingin seurakuntayhtymä. Helsinki. Sähköpostiviesti 5.3.2013. Vastaanottaja Anni Becker. Tuloste tekijän hallussa.

Hungerford, Harold & Volk, Trudy L. 1990. Changing Learner Behavior Through Environmental Education. Journal of Environmental Education 21.

Hytönen, Maarit 2003. Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 80. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Ilmasto-ohjelma 2008 – Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma, 2008. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 20.9.2011. [http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/FA07DF64968908AAC22574630040A21B/\\$file/KH_ilmasto-ohjelma_netti.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/FA07DF64968908AAC22574630040A21B/$file/KH_ilmasto-ohjelma_netti.pdf)

Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio ja visio sekä strategia 2010. Kirkkohallitus. Kasvatus ja nuorisotyö. Viitattu 20.9.2011.

http://www.evl-slk.fi/files/39/lapsi_ja_nuorisotyon_strategia04.pdf

Kainulainen, Pauliina 2007. Maan pyhyys ja suomalainen metsämystiikka. Teoksessa Kainulainen, Pauliina (toim.) Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Helsinki: Kirjapaja.

KIRKKO 2020 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko, 2010. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kirkkohallitus i.a. Kirkon ympäristödiplomin saaneet seurakunnat ja seurakuntayhtymät. Viitattu 10.7. 2013. <http://sakasti.evl.fi/>

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:1. Helsinki: Erweko.

Kotila, Heikki 2007. Hiljainen vapautus. Hiljaisuuden liikkeen ekologiset ulottuvuudet. Teoksessa Kainulainen, Pauliina (toim.) Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Helsinki: Kirjapaja.

KvantiMOTV 2013. Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Viitattu 14.8.2013. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html>

KvaliMOTV 2013. Kvalitatiivisten menetelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Viitattu 23.8.2013. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html

Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2015, 2007. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 20.9.2011.

[http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/49BEA3A9834046A9C225749C00290C4F/\\$file/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/49BEA3A9834046A9C225749C00290C4F/$file/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf)

Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatineen työryhmän mietintö, 2007. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto Sarja C 2007:10. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 20.9.2011.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf)

Nieminen, Matti 2010. Ekologia asettaa rajat. Teoksessa Sipiläinen, Ilkka & Tukeva, Pekka (toim.) Ympäristökasvatus seurakunnassa. Helsinki: Kirjapaja.

Nissilä, Keijo 2007. Ympäristöongelma kirkon haasteena. Teoksessa Helenius, Timo (toim.) Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. Helsinki: Edita.

Nurmi, Suvielise 2010. Ympäristömuutos ja etiikka. Teoksessa Salminen, Joonas (toim.) Muuttuvan maailman etiikka. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 266. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.

Oksanen, Markku 2012. Ympäristöetiikan perusteet. Luonne, historia ja käsitteet. Helsinki: Gaudeamus.

Pihkala, Panu 2010. Luonto ja Raamattu. Kristillisen ympäristökasvatuksen juurilla. Helsinki: LK-kirjat.

Pihkala, Panu 2013. Mitä kristityt välittävät luonnosta? Tilannekatsaus Suomeen vuonna 2012. A Rocha 1/2013, 11-15. Viitattu 12.5.2013. <http://www.arocha.org/fi-fi/14030-DSY.html>

Salmi, Samuel 2007. Ihmisestä ja hänen mahdollisuuksistaan. Teoksessa Helenius, Timo (toim.) Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. Helsinki: Edita.

Salonen, Arto O. 2010. Kestävä kehitys globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnan haasteena. Helsinki: Yliopistopaino.

Sipiläinen, Ilkka 2007. Ihminen ja muu luomakunta – lyhyt johdatus ekoteologiaan. Teoksessa Helenius, Timo (toim.) Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. Helsinki: Edita.

Sipiläinen, Ilkka 2010. Ympäristöasiat kirkossa nyt. Teoksessa Sipiläinen, Ilkka & Tuuva, Pekka (toim.) Ympäristökasvatus seurakunnassa. Helsinki: Kirjapaja.

Stern, Paul C. 2000. Toward a Coherent Theory of Environmentally Significant Behavior. *Journal of Social Issues*, Vol. 56, No. 3, 2000, 407–424.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Seurakuntien määrä pysyy ennallaan vuonna 2012. Viitattu 10.7.2013. <http://www.evl.fi/>

Taanila, Aki 2012. Määrällisen aineiston kerääminen. Viitattu 14.8.2013. <http://myy.haaga-helia.fi/~taaak/t/suunnittelu.pdf>

Veikkola, Juhani 2007. Kristillisen ekoteologian kehitys. Teoksessa Kainulainen, Pauliina (toim.) Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Helsinki: Kirjapaja.

Virtuaaliammattikorkeakoulu 2013. Ylemmän AMK -tutkinnon metodifoorumi. Viitattu 14.8.2013.

<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464185783/1194413809750/1194415367669.html>

Yhteinen tulevaisuutemme 1988. Helsinki: Ulkoasiainministeriö & Ympäristöministeriö.

LIITTEET

LIITE 1

**YMPÄRISTÖEETTISET ASENTEET JA YMPÄRISTÖVASTUULLISTEN
KÄYTÄNTÖJEN MAHDOLLISUUDET HELSINGIN SEURAKUNNISSA JA
SEURAKUNTAYHTYMÄSSÄ**

Vastausohje

Arvioi ympäristön hyvinvointia edistäviä asioita työelämässäsi:

- a) kuinka tärkeäksi koet mainitun asian yleensä
- b) mainitun asian toteutumismahdollisuudet omassa työympäristössäsi
- c) toteutuuko mainittu asia työympäristössäsi tällä hetkellä

Arvioi asioiden tärkeyttä, toteutumismahdollisuuksia ja toteutumista asteikolla yhdestä yhdeksään niin, että yksi on heikoin ja yhdeksän vahvin vaihtoehto.

Kommenteillesi on varattu tyhjä tila.
Voit lyhyesti perustella, miksi vastasit niin kuin vastasit.

Paina lopuksi Lähetä - painiketta.

1. Lähiruoka. Lähellä kuluttajaa tuotetun ruuan suosiminen.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

2. Kasvisruoka. Kasvisruoka-aterioiden suosiminen.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

3. Luomuruoka. Luonnonmukaisen ja eläinten elinolot huomioivan maataloustuotannon suosiminen.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

4. Työtilojen lämpötila. Huoneiden lämpötilaksi 21 C tai alle sen.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

5. Veden kulutus. Erityisesti lämpimän veden käyttömäärän vähentäminen.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

6. Energian kulutus. Energiaa säästävää käyttäytyminen ja tekniikka osaksi työelämää (energiaa säästävät lamput, elektroniikan kytkeminen pois valmiustilasta, jne.).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

7. Energian lähteet. Energian lähteeksi uusiutuvat luonnonvarat kuten vesi, tuuli, aurinko tai puu.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

8. Kierrätys. Jätteen lajitteleminen metalliin, lasiin, pakkauskartonkiin, sanomalehtipaperiin, energiajätteeseen ja sekajätteeseen. Pullot ja tölkit myös kiertoon.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

9. Kompostointi. Eloperäisen biojätteen (mm. ruuantähteet) erottaminen muusta jätteestä.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

10. Vaarallisista jätteistä ja elektroniikkaromusta huolehtiminen.

Käytöstä poistuneiden ja myrkkyjä sisältävien tuotteiden palauttaminen ostopaikkaan tai keräyspisteeseen (kännykät, tietokoneet, tietokoneiden näytöt, energiansäästölamput, loisteputket, pienet paristot, akut, jne.).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

11. Liikkumistapa. Pääasialliseksi liikkumistavaksi käveleminen, pyöräily ja julkiset liikennevälineet.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

12. Tavaroiden ja laitteiden uusiminen vasta niiden rikkouduttua.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

13. Ekologisen kehityksen kärjessä olevien yritysten palveluiden ja tuotteiden suosiminen.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

14. Tuotteen pitkäikäisyys ja kestävyys tuotteen valintakriteerinä.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

15. Materiaalien laatu hyödykkeissä. Kierrätysmateriaalien suosiminen tuotteiden raaka-aineena ja luonnonmateriaalien suosiminen kankaissa.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

16. Ympäristömerkittyjen tuotteiden suosiminen. Tuotteiden valmistuksesta ja käytöstä aiheutuvien ympäristö- ja terveyshaittojen huomioiminen.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

17. Omistamisen merkitys. Painopisteen siirtyminen omistamisen korostamisesta aineettomien asioiden arvostamiseen (henkisten asioiden suosiminen materiaalistien asioiden kustannuksella).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	En osaa sanoa
a) Asian arvo, tärkeys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Asian toteutumismahdollisuudet työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Asian toteutuminen tällä hetkellä työelämässäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOMMENTTISI:

18. Millä keinoilla ympäristövastuullisuutta tulisi mielestäsi edistää seurakuntien ja seurakuntayhtymän työntekijöiden työelämässä ja toiminnassa?

Merkitse tärkein numerolla 1, toiseksi tärkein numerolla 2, kolmanneksi tärkein numerolla 3 ja neljänneksi tärkein numerolla 4.

	1	2	3	4
Tiedotuksella, valistuksella tai koulutuksella motivoiminen.	☐	☐	☐	☐
Sääntöjen ja määräysten uudistaminen tai niillä velvoittaminen.	☐	☐	☐	☐
Ympäristötyöryhmien perustaminen ja niiden toiminta seurakunnissa.	☐	☐	☐	☐
Jokin muu keino.	☐	☐	☐	☐

Mitä muuta keinoa ehdotat?

19. Olisiko mielestäsi ympäristövastuullisuutta seurakunnissa ylipäänsä syytä edistää?

- Kyllä
 Ei

20. Onko seurakunnalle tai seurakuntayhtymälle jossa työskentelet myönnetty Kirkon ympäristödiplomi?

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

TAUSTATIEDOT

Lopuksi muutama taustatietokysymys aineiston tilastollista ryhmittelyä varten.

Sukupuoli

- Mies
- Nainen

Ikä

- 15-19
- 20-24
- 25-29
- 30-34
- 35-39
- 40-44
- 45-49
- 50-54
- 55-59
- 60-64
- 65-

Virka- tai työnimike

- seurakuntapapisto
- sairaalasielunhoito ja perheneuvonta
- kirkkomuusikot
- diakoniatyö
- nuorisotyö
- lapsityö
- muu seurakuntatyö
- johtajat ja päälliköt
- asiantuntijatyö
- hallinto- ja toimistotyö
- hautausmaatyö
- kiinteistö- ja kirkonpalvelutyö.